

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 39 (10996) хемис 30-сентябрь, 2021-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Вилик жергейра жедайвал

28-сентябрьдиз Махачкаладин "Россия-зи тарих" тарихдин паркуна РД-дин Кылин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликован рөгъбервилл кваз Дагъустан Республика яшайишдинни экономикадин рекъяй вилик финиз талукъарнавай конференция къиле фена. Мярекатдин сергъятра аваз Дагъустан 2024-йисалди ва ахпа 2030-йисалди яшайишдинни экономикадин рекъяй виликфинин стратегиядин проектдин кар алай положенирихъ галаз танишарна.

Конференциядин къалахда РД-дин Халъкъдин Собранидин Председателдин везифаяр тамамарзавай Сайгидагъмед Агъмирова, Гъкуматдин Председатель Абдуллатаг Амирханова, РФ-дин экономикадин рекъяй вилик финин министерстводин Кеферпатан Кавказдин Федеральный округ яшайишдинни экономикадин рекъяй вилик финин департаментдин директор Игорь Храновскийди, РФ-дин экономикадин рекъяй вилик финин министерстводин Кеферпатан Кавказдин Федеральный округ яшайишдинни экономикадин рекъяй вилик финин госпрограмма умъурдиз кечирмишдай департаментдин директор Камил Бексултанова, гъкумдин органрин, муниципальныи тешкилтратрин рөгъберри, общественный организацийн векилри, илимдин деятери иштиракна.

Мярекат ачухдайла, Сергей Меликова къейдана хъи, СКФО-дин куратор, Россиядин Федерациядин Гъкуматдин Председателдин заместитель Александр Новака иштиракай сад лаъй совещанидал регион экономикадин рекъяй вилик финин месэладиз къетен фикир ганай. Дагъустан 2024-йисалди ва ахпа 2030-йисалди

яшайишдинни экономикадин рекъяй вилик финин стратегиядин проектдикай лугъуналди, региондин Кыли малумарна: "Чаз инал Республика вилик тухудай кар алай хилерикай веревирд ийиз, важибу везифаяр ва стратегиядин маъксадар тайинариз къланзана. Абур тамамарайла, Дагъустандин гъар са хизанди яшайиш хъсан хайди гъиссадайвал. Гъа са вахтунда лугъун лазим я, къенин гъалдиз дузыгъун къимет тагайтла ва важибу проекти умъурдиз кечирмишдайла туш жедай месэлайяр фикирда такъуртла, ихтиян чехи держадин везифаяр бажагъат къилиз акъудиз жеда. Садазни сир туш, гъялна къланзайвай месэлайяр гзаф ава. Кар алайди гъильгин хилер вилик тухудатла чирун ва финансар дузыдакаш ишлемишун я".

С.Меликова мадни а кардад фикир желбона хъи, алай вахтунда Дагъустанда умъурдиз кечирмишдай милли проектиз талукъ къалахар гъульяна амуззазава. Гъавилий Республика патал кар алай хилер Федеральный стратегиядин документрихъ, Республикадин иғтияжрихъ ва мумкинвирихъ галаз къадайвал тулькуърна къланда.

Республика вилик физвай еришар виле акъадайбур ятлани, разивалдайбур туш. Россиядин Федерацияда гъар са агъалидиз талукъ яшайишдинни экономикадин рекъяй вилик финин кар алай нетижаяр фикирда къуртла, Республика лап гульяна ама. Региондин лап къилин месэла бес къадарда къалахдай чаяр тахъун я. Демографиядин жигъетдай Республика улкъведа къенкъвечи жергейра ава. Амма гъа и къайдада инсанриз къалахдай чаяр арадал гъиз жезвач.

Вири и крап фикирда къуна, винидихъ тъвар къунвай стратегиядин проектни

тулькуърнава. "2024-йисалди чна Республика гульяна авай регионрин арадай акъудна къланда. Эгер чалай Россияда гъисаба къазав юкъван нетижаяр къазанмизиз тахъийта, чалай виликдини физалакъда", - лагъана Меликова.

Республикада инвестициядин гъалар хъсанарун, транспортдинни логистикадин комплекс, эцигунардай хел, промышленностдин карханаяр, гъвччи ва юкъван журедин карчывал вилик тухун, экономикадин вири хилер рекъемринбурал (цифровизация) алудун патал къулай шартлар тешкилзана. Къалахдин алаба чакар тешкилунин, "хъендик" квай карчивилин субъектар дузыдал акъудунин гъисабдай хусуси доходар артух жезва. 2024-йисалди рекъери сеть вилик тухунин, чилерихъ галаз алакъалу месэлайяр гъялда.

"Алай вахтунда Дагъустан съурсетдин жигъетдай Россиядин Федерациядин хатасузвал тъмминарзавай важибу регион я. Адахъ и жигъетдай еке мумкинвилер ава. Гъавилий Республикадин руководстводин, гъкумдин, муниципалитетрин органрин кар алай везифа и мумкинвилер гъар са дагъустанивидиз хийир хкатдайвал ишлемишун я. Чахъ Дагъустан Россиядин гъар са рекъяй вилик физвай региондин элкъуърдай мумкинвилер ава. Анжак и кар патал вири месэлайяр общественностдихъ, бизнесдин, илимдин векилрихъ галаз ве-ревирдна къланда. Чи сифтечьан везифа 2024-йисалди инсанриз къулай шартлар яратмишун я. И везифа тамамарайла, ахпа чна 2030-йисалди Дагъустан лайиху дежадиз хкаждна къланда", - къейдана мярекатдал Республикадин рөгъберри.

Дагъустан Республика экономикадин жигъетдай вилик финин моделдикай галай-галайвал И.Храновскийди лагъана.

10 ОКТЯБРЯ

ЛЕЗГИ
ДИКТАНТ-2021

15:00

МЕЖДУНАРОДНАЯ
ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ
АКЦИЯ

Проверить свой знания:

Лезги Газет

Сулейман-Стальский район

Лакинский культурный центр
«Самур»

РИА «Дербент»

▶ 3

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Нумрадай къела:

ЖЕМИЯТ

Рази жедай гъалда авач

Агентстводин пресс-куллугъдин ве-килди алаба хъувуреал, Къульхуъррин хульре авай мискиндин гъални тарифдинди туш, адаб къае, дараматдин чил, бязи цпар михъиз чланева, ацахънава. Виликдай мискиндин цпалам медениятдин ирсинин федеральный метлеб авай имарат тирди къейднавай маҳсус къул алай. Исятда ам хана, чилеп аватнава.

▶ 2

МЕДЕНИЯТ

Лезги руш - США-да

Мукъвара чав мад са шад хабар агъакъна: Етариадикай США-дин Вирджиния штатдин госуниверситетдин студентка хъанва. И вуз неинки са Америкадин, гъакъни вири дульняйдин кесерлу университетрикай сад яз гъисабзава. Гзаф улквейра ам "Виргинский университет" хъиз машгуър я. Адан къилин дарамат Шарлотсвилл шеърьда ава ва ам ЮНЕСКО-дин виридульядин ирсинин имарат яз гъисабзава.

▶ 3

УМУМЪР

Гъейранвилин къадар авач

Россиядин агъалияр, гъа гъисабдай яз дагъустанвияни, дульняйдин маса улквейриз ял ягъиз, туристар яз физва. Гъа са вахтунда чи улкведа ва гъакъ Дагъустандани фикир желбдай, таниш жедай, гъейранвайлай гзаф чакар ава. Лугъудайвал, жуван лаш түлар алаз аквада.

▶ 4

ЭКОНОМИКА

Къиметар хкаждава.

Бес агъваллувал?

Мектебдиз физвай аялдиз герек са сум-кадин къимет 4-5 агъзурдаз акъудайла, адаб алукъдай пек-парталдиз, маса герек замлариз пул гъинай гъида? Образование вич пулсуз къуллугъяр чи инсанрив агъказмани? Физ хъжедани чи къвердавай багъа жезвай улакъра аваз?

▶ 7

САГЪЛАМВАЛ

Азарлуйирин къайгъуда

Алим Жабраиловичан гафараи мадни малум хъайвал, чи регионда гзафбур туттуыннин хтунин цумаруфдин, цварадин къвалин ва руфунин азаррикди начагъ жезва. Эхиримжи йисара лагъайтла, рак азарди къил хкаждавайди къейдна.

▶ 9

СПОРТ

Пулдин сертификатар вахкана

27-сентябрьдиз Дагъустандин Кылин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова Токиода къиле фейи Олимпиададин ва Паралимпиададин гъаличайрив ва призеррив 2 миллиондилай 4 миллиондил къван къадарда аваз пулдин сертификатар вахкана...

▶ 15

8-сеферда

27-сентябрьдиз Дагъустандин Кыилин везифаир вахтуналди тамамарзай Сергей Меликова международный дөрөжада аваз тешкилнавай диндин ва жегъилрин VIII форум ачхунуз талукъарнавай мянракатда иштиракна. "Лезги газетдиз" РД-дин Кыилин пресс-къуллугъди хабар гайивал, форум аялрин сагъламвиилинни образованидин "Солнечный берег" тівар алай централа кылиле физва ва ам 3-октябрдалди давам жеда.

И мянракатди пуд диндин (мусуманрин, хашибарийин, чувудрин) векилар садна. Иштиракчийин арада Урсаддин жуыреба-жууре регионрай ва са десте къецепатан уылкейрай (Сирия, Египет, Белоруссия ва масабур) мугъман хъянтай государствовдин, жемиятдин, диндин, илимдин векилар ава. Абурукай 200 кас къван 14-35 йисарин яшара авай жегъилар я.

Жуыреба-жууре динрал амалзай халкъарин арада дүстүрлөт мянкемарунин жигъетдай еке метлеб авай мянракатдин сергъятра аваз ийкъара элкъвеи столар, жуыреба-жууре гуруышар, спортдин ақжакунар, конкурспар, тренингар кылеле физва. Форумдин тешкилатчыри терроризмдин, экстремизмдин вилик пад къунин месэллайрзини күттөн фикир ганва. И жигъетдай пуд секция кардик кутунва. Анын иштиракчийри терроризмдиз аксивал авунин рекъе междуннарлык тәжриба ахтармишда, жегъилар дүз рекъелай алудазавай къайдайрин вилик пад къунин ва са жерге маса месэләяр веревирдда.

Къати марфар къуникиди

23-25-сентябрьдиз Дагъустандин дагълух са жерге районра къати марфар къвана. Еке хасаратвилер хъянтай бурун арада Тлярат, Цумада ва Цунти районра ава. "Лезги газетдиз" РД-дин Кыилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, марфар къуникиди и районин мулкарилай аваҳзазавай вакъара цин дережа хаж хъана, нетижада рекъер къайдадикай хкатна, эквер ххакъна, чадын ағылайин майишатриз еке зияндар хъана.

Чуру нетижаяр арадай ақбүдүн патал РД-дин Кыилин везифаир вахтуналди тамамарзай Сергей Меликован буйругъдалди маҳсус штаб кардик кутунва. Зарар хъянтай районриз МЧС-дин къуллугъчияр, республикадин са жерге министерствойин векилар фена, чадал гъаларих галаз таниш хъана.

27-сентябрьдиз Махачкъалада вице-премьер Абдулмуслим Абдулмуслимован реъбервилер кваз кылиле фейи заседанидал тівар къунтай районра авай гъалар веревирдна.

А.Абдулмуслимова къейд авурувал, дагъдин вакъариз селлер атунин нетижада са жерге районрин хүррер цик ақатунин хаталувал арадал атанва. Ахтынбурун арада Къизилорт райондик ақатзавай Кироваул, Нечаевка. Султанянгиорт, Агъа Чирорт ва Зубутли-Миатли хуърер ава. Яд ақалтунин вилик пад къун патал районда герек тир вири серенжемар къабулнава.

Заседанидал республикадин тибиятдин ресурсын ва экологиядин министрдин заместитель Марина Алихановади хабар гайивал, республикадин мулкарилай аваҳзазавай вакъара авай цин дережа гузчивилек кутун патал маҳсус 4 бригада арадал гъанва. Абуру чайкал къвалахар кылиле тухузва.

Энергетикадин объектрал арадал атанвай гъаларикай Дагъустандин энергетикадин ва ЖКХ-дин министр Ризван Мурадова сұйыктанба. Адан гафарай малум хайивал, Цунти, Тлярат, Шамил районра ва Бектадин участокта къати марфар къуникиди эквер ххакънавай. 28-сентябрьдиз вири районра эквер хгүнин патал къвалахар ақалттарна.

Рази жедай гъалда авач

Дагъустандин мулкарал алай къадим мискинрикай сад яз гъисабзазавай Къурагъ райондин Къульхуурин хуъре авай мискиндин драмат чилых галаз сад жезвайдайкай "Лезги газетдиз" виликай хабар ганай. Кылди къачуртла, и месэлдиз талукъа яз газетдин кыилин редактор Мегъамед Ибрагимована хъбъе "Тарих Гъиялай ақатзаза" макъалада авторди X-XII виш йисарин надир имарат арадиз хүн ва саламатдиз хүн государствовдин везифа тирди къейднай.

"Лезги газетдиз" Дагъустандин медениятдин ирс хүнин рекъяй кардик квай Агентствоин пресс-къуллугъди (Дагнаследие) хабар гайивал, мукъвара Агентствоин къуллугъчияр медениятдин ирсинин федеральныят мөтлебдин дереждин имаратар авай гъалдиз къимет гун патал Къурагъ райондин Хвереж, Къульхуур, Хлек хүррериз фена. Ахтармишунрин нетижада малум хайивал, райондин мулкарал алай XVII асирдин минара галай мискиндин къав пластикал-

ди къевнава, цлариз цийи сувагъар ва обояр янава, пластикин даққарар кутунва. Идалайни гъейри, минарадин вини кылиле авай жерге бетондалди мянкемарнава ва ракын тівалар (арматура) аклурнава.

Агентствоин пресс-къуллугъдин векилди алана хъувурвал, Къульхуурин хуъре авай мискиндин гъални тарифдинди туш, адан къав, дараматдин чил, бязи цлар михызын чкана, ацахънава. Виликай мискиндин цлал ам медениятдин ирсинин федеральный мөтлеб авай имарат тирди къейднавай маҳсус къул алай. Исятда ам хана, чилел аватнава.

Хлекирин хуъре авай XV-XIX виш йисарин мискиндин гъалдизни пешекарри рази жедай къимет ганач. Абурун фикирдалди, дараматдин сағъвилез хасаратвилер хънава.

Вири и крап фикирда къуна, Дагъустандин медениятдин ирс хүнин рекъяй кардик квай Агентствоин винидихъ тівар къунтай имаратар саламатдиз худай серенжемар къабулнава патал объектирин иесийирин тіварцыхъ маҳсус чаарекъе твада.

Кыилин редактордин гаф ЦУР ва адап мумкинвилер

Мегъамед ИБРАГИМОВ

2018-йисалай чи уылкведа регионар идара ийдай централ (Центр управления регионом (ЦУР) арадал гыз гаттунна. ЦУР асул гысабдай интернетдин жуыреба-жууре майданра, чешмейра ағвалийин арзайриз, наразивилериз фикир гун патал тешкилнавай государствовдин къурулуш я. Дағыстанда ихтибин идара алатаидай йисан ноябрдин вацра пайда хъана. Адас Султан Абдуралимова реъбервал гузва.

Центр арадал гъана саки йис тамам жезва, амма халкъдин гөгөнш къатариз адакай са къван хабар авач. Күрелди лаъйтла, ЦУР халкъдинин гъукумдин арада авай арачи я. Малум тирвал, чайрал (иллаки районра) газа къадар ағылайяр са дерди түккүрүн патал уламраны хъутталар гъатзава. Са справка къачудайла, ийкъаралди нубатра ақваззава, месэла гъиле-гъилди түккүрүн патал ришиетар къачузай дүшшүшшарни малум я. Ихтибин краин асул чешме бязи къуллугъчияр чин везифаирив жавабдарвилелди эгеч тавунхъ галаз алакъалуя. Эгер виликай гъавъа-жууре идараириз чаарар-цларар къыниниз мажбур жезвайлла, гила интернетдин күмекдалди лазим тир идараидин социалынн сетра авай профилдиз арза рекъе тун бес я. Интернетдай арза къабулнавай идараиди, энгел тавуна, адай къил ақудзаза ва арзацидиз гъиле-гъилди жаваб гузва.

Султан Абдуралимован гафаралди, алай вахтунда Республикаидин 55 муниципалитетта районрин, шеъэррин дөрөжада аваз ихтибин централ (муниципальный центр управления, МЦУ) кардик ақатнава. Абурун кыилин макъсад ағвалийилай къвезвай арзайриз, наразивилериз, энгел тавуна, фикир гун я.

Ихтилат физвай центр арадал гъанвой муниципалитеттин арада Мегъарамдукъурун районни ава. Ам кардик ақатнавайдакай гъеле августдин вацра райондин къил Фарид Агъмедова Инстаграмда авай вичин хусуси аккаунтда хабар ганвай. Эгер Мегъарамдукъурун районда яшамиш жезвай ағылайидиз тайин са месладин патахъай хабар къаз кланзатла, адавай, къвайл экъечи тавуна, интернетдин күмекдалди муниципалитетдин администрациядин Инстаграмда авай @admin_magaramkentskii.rayon профилдиз къызы жеда. Суалдиз гъиле-гъилди жавабни гуда. Арзайриз, гъакъикъатдан, энгел тавуна, фикир гузвайди мукъвара заз жуван вилералди акуна.

14-сентябрьдиз "Лезги газетдин" Инстаграмда авай профилда Мегъарамдукъурун райондин 17 хуъре яшайшдин амукъяяр, зирзибил гадардай маҳсус бакар эцигнавайдакай малумат чапнавай. И макъаладиз интернетдикай менфят къачузай са шумуд касди баянар ганвай. Абурун сада Гилийрин хуъре зирзибил гадардай бакар эцигдай майдан түккүрнавайди, амма анал бакар алачирдакай къиенвай. Адан баяндиз гъа юкъуз райондин администрациядин аккаунтдай ихтибин жаваб хганя: "Хийрар! Гилийрин хуъре зирзибил гадардай бакар эцигнава. Эгер күн и хуърун ағылай ятла, квезд и кардикай хабар хъун лазим я. Райондин администрациядин пресс-къуллугъди ганвай хабардилай гъейри, и кардикай Гилийрин хуърун администрациядин Инстаграмда авай аккаунтдани къиенва..."

Маса касди Муғъвергандын хуъре дигидай цин месэла мусгъялда лаъдана хабар къунвай. Аданзи, энгел тавуна, ихтибин жаваб хганвай: "Хийрар! "Минмеливодхоз РД" ФГБУ-дин Мегъарамдукъурун районда авай филиалдин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, алай йисан 12-сентябрьдиз "Минмеливодхоз РД" ФГБУ-дин жавабдар векилар Муғъвергандын хуъруз мугъман хъана ва чадын администрациядин къил Т.Эгъметханнова хъни ағылайрихъ галаз санал Муғъвергандын, Кирка, Хурел, Чепелар хуърерин майшаттар дигидай целди таъминарунин месэла веревирдна. Нетижада якъин хайивал, месэла гъялун патал зурба гужкувал авай насос кардик кутунин, са шумуд виши метрдиз цин турбаяр тухунин иғтияж ава. И кардилай къииз алай къииз алай къииз алай талукъи идараидиз гөрек тир документар рекъе тунвай...". И чешнедай аквазвайвал, ағылайриин арзайр хъендик кумукъзаша, абу ахтармишаша, серенжемар къабулзаша. Лагъана къанда, районра, шеъэрра кардик кутунвай централы социалынн сетра ағылайрилай къвезвай арзайриз фикир гузвай къалар ЦУР-дин гузчилек.

Мукъвара "Дагъустан" РГВК-диз гайи интервьюда С.Абдуралимова къейд авурувал, эхиримжи пуд вацран къене Дагъустандин ЦУР-ди ағылайрилай 10 ағзурдағ агақна арзаяр къабулна. Адан гафаралди, гъар са арза сифте нубатда "Инцидент Менеджмент" къурулушдиз къвезва. Гүгъульлай ЦУР-дин къуллугъчийри абу гъукумдин жавабдар органын арада пайзана.

РД-дин ЦУР-дин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, 19-сентябрьдилай 24-сентябрьдади "Инцидент Менеджмент" къурулушдиз 574 арза атана. Абурукай 161 - ЖКХ-диз, 137 - яшайшдин месэлайриз, 91 - рекъериз, 47 - аваданлавилин къалахизизи 37 образованидин хилез талукъбур тир. Гъар са арзадиз ам къабулдайлай къулухъ юкъван гысабдалди са сияти 12 деңгүкка арадай фейила, жаваб гана.

Шеъерин, районин администрацийин Инстаграмда авай профилдиз къииздайла (арза профилдин директдиз вай, ана чапнавай са малуматдин къанык баянра къын шарты), чехи гъарфаралди "МЦУ" къейд ая. И дүшшүшда къу суал жаваб тагана амукъдач.

Эминан алемдай

ГҮҮРМЕТЛУ ГАЗЕТ КИЕЛЗАВАЙБУР! Алатай йисуз Москвада Урусатдин илимрин академијадин востоковеденин институтдин къюмвилик кваз Мансур Күрревидин урус чалапт къенвай “Етим Эмин (1840-1880)” тівар алай қтабдиз экв акуна. Адакай чи газетдин са шумуд нумрада алимин, писателрин ва эдебиятдал рикл алай маса касирин макъалаярни акъяттай...

Чаз хабар хъайивал, Эминан ирсиниз талуқ қтабдал квалахдайла, адан автордиз шаирдин пудкъанни цуналай артух эсерар къенвай күргүн чарар гъянава. Им зарапатдин кар туш, Етим Эминан ашкара тир шириринг са пай чи неслин гылын къенвай эсерар яз гъянава лагъай чал я. Ихтин бахт Дагъустандин маса халкъариз гъеле акунч: абурун литературайрин бинеяр кутур классикрин чарапал къенвай эсерар гъеле садазни жағъанвач.

Мансур Күрревидиз гъянавай шириррик Етим Эминан келдайбуруз машгүр тушир эсерарни ква. Абу араб гъарфарин күмекдапди лезги чалапт къенвай ширирар я. А чарапин бинедаллаз Мансур Күрревидиз Етим Эминан шириринг цийи кватаң чапдиз гъазурнавай чехи шаирдин эсерар, баянари галаз, “Эминан алемдай” рубрикадик кваз газет келзайбуруз раиж ийиз кланзана. Рубрика идалай вилик акъятай Етим Эминан шириринг кватаңларпа “Эмина вич рекъидайла лагъай чал” тівар алаз гъянавай ширирдилай башламишзана. Мансур Күрревидиз и ширир цийи кватаңларда “И дуњня са фана багъ я” кыл гана чап ийиз кланзана. И кардин себеб ада ширирдиз ганвай баянра ачуарзана...

(Етим Эминан и ширир чапдиз гъазурайды ва ада баянар гайиди Мансур КҮРРЕВИДИ)

¹ И ширир сифте яз 1960-йисуз А. Агъаева чапдай акъудай Етим Эминан шириринг кватаңларда “Эмина вич рекъидайла лагъай чал” тівар алаз, 5 бендиникай ибарат тир эсер хызы, Б. Исмаилован дафтартай я лагъана ганва. Гъ. Садыкъиди 1995-йисуз акъудай кватаңларда и ширир “Рекъидайла лагъай чал” тівар эцигна чапнава. И тіварар, чаз чиз, ширирдин манадив түквена къазвайбуруз туш, вучиз лагъайла и ширирдин бине тир Эминан фикирар атла дуњядиз финикай туш, чилел физвай умъурдикай, адан азабрикай ва, гъа азабризни килиг тавуна, инсандиз и фана дуњядиз физвай умъурдихъ галкъиз кланзавайдакай я. Чи фикирдапди, и ширирдин инлай къулухъ адап сад лагъай цар тир “И дуњня са фана багъ я” тівар гун дүз жеда. Эхиримжи вахтарчи гылын и ширирдин икъван чавалди эдебиятда ашкара тушир мад пуд вариант гъянава: Р. Гайдарован архивда хвенваз хъай дафтартдин 112-чина авай 4 бендиникай, Гъ. Садыкъидин архивда авай 5 бендиникай ва А. Шихсаидован архивда авай 5 бендиникай ибарат тир вариантар. Чна инал Гъ. Садыкъиди 1995-йисуз акъудай қтабда авай ширирдин варианта, ам чи гылы гила гъянавай вариантирик гекъигунин нетижада арадал гъайи дегишвилер күхтана ва герек тир баянарни гана, чапзана.

² Фана - алатна фидай, амуку тийидай.

³ Гъ. Садыкъиди 1995-йисуз акъуднавай қтабда ва А. Шихсаидован архивда авай вариантра и бендинин эхиримжи къве цар и жуъреда къенвена: “Чун халкъ авур чи Халикъиз, Шукур гъиз, минет ая түн”. Р. Гайдарован архивда хвенваз хъай дафтартдин 112-чина и царар маса жуъреда къенвена: “Күн халкъ авур Халикъиз, Шукур гъиз, минет ая түн”. Чи фикирдапди, рекъиз халкъ авунвайбуракай вич худна, шаир и царпче “кун” лугъуз, вич квачиз, амайбуракай раҳадачир.

⁴ Гъ. Садыкъиди 1995-йисуз акъуднавай қтабда и бенд и жуъреда ганва: “Шукур хурай, Сад Аллагъ, ваз, Гъикл фида чун гунағъар гөз?/ Къейилани, я Ребби, чаз/ На къеванни разгъмет ая түн”. Чи фикирдапди, шаирди, са бендина Аллагъдив раҳадайла, санал “Я Ребби” къенвена, мұкыннал “я Сад Аллагъ” къин тавуна, “Сад Аллагъ” къидачир. Бендинин и варианта мад къве карди чилел фикир желбазава: сад лагъайди, “къейилани... разгъмет ая түн” келимадай рекъидапди разгъмет ийидайди яз акъатзана, амма разгъмет ийизвайди анжак къейила я. Къед лагъайди, “я Ребби,.. на къеванни разгъмет ая түн” келимадай ақл акъатзана хы, гуя Реббидилай гъейри разгъмет ийиз жедайбуруз мад ава. Амма мусурманрин динда Реббидилай гъейри ахътинбур мадни авайди хиве къун Ада гъил къачун тийидай гунағъ яз гысабзана ва и кар Эминаз чидачир лугъун чи патай еке таб жезва. А. Шихсаидован архивдай чаз цийиз гъят хъувунвай варианта и ширирдин вичикай ихтилат физвай бенд и жуъреда ганва: “Шукур хуай, я Сад Аллагъ, ваз, Гъикл фида чун гунағъар гөз?/ Къияматда, я Ребби, чаз/ Вуна vi разгъмет ая түн”. И царарик чна вилик къалурнавай нұксанрикай садни квач. Гъа и жуъреда абурун чна ширирдин ганва.

⁵ Гъ. Садыкъиди 1995-йисуз акъуднавай қтабда и бендинин сифтегъан къве цар и жуъреда ганва: “Гъахъ я халкъар къинчики вири, / Амуқъдач гъич са кас гъейри...”. Чна инал а къве цар Гъ. Садыкъидин ва А. Шихсаидован архивдай чаз гила цийиз гъят хъувунвай вариантра авайвал ганва, вучиз лагъайди, ширирдин ихтилат халкъар къинчики физвач, ана гъар са инсан рекъидапдай лугъузва.

⁶ Гъич са гъейри - гъич са касни.

⁷ Нече-шумуд - тайин тушир пара къадар.

⁸ Ажуз-дири - къуват аваирдини, сағълам касни.

⁹ Мұльдет - инал “вахт атайла текъена, и дуњяди яшамиш хъжедай мад са къадар ваҳт”.

¹⁰ Гъ. Садыкъиди 1995-йисуз акъуднавай қтабда и бендинин сифтегъан къве цар и жуъреда ганва: “И Эмина лагъай гафар, / Дуњня ақваз, рикл хъана дар...”. Чи фикирдапди, царар икл къеълар, абурун арада авай алақъа кважа зана. И царарин чадап чна Гъ. Садыкъидин ва А. Шихсаидован архивдай чаз цийиз гъят хъувунвай ширирдин варианта гъабурун чадап алай царар ганва, чипхъни ихтигин ачух мана ава: “Дуњядин къайдайра ақваз, рикл дар жез, Эмина виликдай дуњядикай пары ихтилатар авурдай я...”. Дуњядин чуру къайдайрикай пары гафар лагъайдалай къулухъ Эмина абурукай Аллагъдизни Пайгъамбардиз вичин эхиримжи гафар лугъузва: “И дуњяди яшеннет ая түн!”

¹¹ И бендинин эхиримжи къве цар чаз гила гъят хъувунвай вариантра и жуъредани къенвена: “Я Сад Аллагъ, чи Пайгъамбар/ Ради жер уммемет ая түн!” (“Уммемет” гафунихъ араб чалап “са диндал алайбурун десте” мана ава.) Чи фикирдапди, ихтигин царар Эминан ширирчин чарчеп къеълару адан фикирар “къеълариз” алахуунин гъакъиндей шағындалавайбуру я. Аквадай гъаларай, Аллагъдай гайи къисметдал рази, атла дуњядиз физ кълан тахъана, Адавай и дуњяди яшамиш хъжедай алава ваҳт (мұльдет) ва и дуњяди яшеннет хъсан къайдайра авай “женнет” авун талабун Эминан ширир чарчеп къеълару еке “асивал” хыз акваваз. Гъакъ хъайлар, абуру “И дуњяди яшеннет ая түн!” талабунин гафарин чадап Пайгъамбар рази жедай жуъредин “уммемет ая түн” лугъуз, Аллагъдивай талабазавай гафар къенвена. Сад лагъайди, диндин къанунрал гъалтайди, Пайгъамбардин иинсанри Аллагъ рази жедай крар авунгерек я, Аллагъдай Пайгъамбар - въа. Къед лагъайди, бендинин вилик къве царпче дуњядин къарикай, абуру ақваз, шаирдин рикл дар жезвайдакай ихтилат физвач. И царарин логикадай абурулай гуѓуънай къевзай царарни динэгълийрин “уммеметдихъ” галаз въа, дуњядин къарикай галаз алакъада авайбуру хын лазим я. Чи фикирдапди, Эмина Аллагъдивай Пайгъамбар рази жедай жуъреда динэгълийрин десте къватла лугъуз талабдалди, Адавай и дуњяди яшеннет “женнет” авун, яни абурун уммур регъятарун талабнава.

(Къейд. Макъалада гъанвай делилар, фикирар автордин (Мансур Күрревидин) хусисибур я. Абурукай бязибурухъ галаз редакция рази туши. Абурун гъакъиндей редакциядин къейд къедай нумрада чапда)

И дуњня са фана багъ я¹

И дуњня са фана² багъ я,
Күнне көз гүүрмет ая түн.
Газ фидайди вад юкл агъ я,
Шейтландиз нянет ая түн.

Гъарам немир күнне көз чиз -
Халкъ авунва вири рекъиз.
Чун халкъ авур чи Халикъиз³,
Шукур гъиз, минет ая түн.

Шукур хуай, я Сад Аллагъ, ваз⁴,
Гъикл фида чун гунағъар гөз?
Къияматда, я Ребби, чаз
Вуна vi разгъмет ая түн.

Гъахъ я, чун рекъида вири⁵ -
Амуқъдач хыи гъич са гъейри⁶ -
Нече-шумуд⁷, ажуз-дири⁸...
Са касдиз мұльдет⁹ ая түн!

Эмина лагъай къван гафар¹⁰,
Дуњня ақваз, рикл хъана дар!..
Я Сад Аллагъ, я Пайгъамбар,
И дуњня женнет ая түн!¹¹

“Лезги диктант - 2021”

Алай йисан 10-октябрдиз пуд лагъай сеферда “Лезги диктант-2021” лишандик кваз международный серенжем къиле фида. Рикл хин, 10-октябрь чи халкъдин медениятдин тарихда Лезги чалапт юз яз гъянава.

Адеп хъанвайвал, “Лезги диктант” гъар йисуз халкъдин тарих, меденият, чал патал метлеб авай са вакъиадихъ галаз алакъалу ийизва. Сад лагъай сеферда диктант Дағъустандин халкъдин шаир Стлан Сулейманан 150 йисан юбилейдин сергятра аваз тешкилнай. 2020-йисуз серенжем “Лезги газетдин” 100 йисан юбилейдин бахшнай. Алай йисуз ам Дағъустандин халкъдин писатель Къияс Межидован 110 йисан юбилейдин талуқарзава.

Вилик йисарин тежирибади къалурзавайвал, “Лезги диктант” чи халкъдин рикл алай марифатдин серенжемдиз элкъенва. 2019-йисуз диктант къынин мирактада дуњядин ругуд улькведе яшамиш жезвай лезгири иштиракнай.

Шаз хыз, цини “Лезги диктант” гъам онлайн, гъамни оффлайн къайдайра къиле фида. Дуњядин гын пиле аваз хъайттани, ашкъи авай гъар са ватанэгълидивай лезги чалапт диктант къиз жеда. И кар къилиз акъудун патал компьютер, планшет ва я телефон, интернет герек жеда. Диктантда онлайн-къайдада (интернетдин къумекдапди) иштиракун патал <https://lezgidiktant.ru> сайтда регистрация авуна кланзана.

Оффлайн-къайдада диктант гъина къиле фидатла, нетижаяр гынкъи къадатла ва абуру гъина чапдатла, чна газетдин нубатдин нумрадай хабар гуда.

Лезги руш - США-да

ДГПУ-дин къецепатан чалаптин факультетдин 5-курсuna келзайр лезги руш Етара МИРЗАХАНОВА газет келзайбуруз фадлай таниши я. Алакъунар авай и рушан агалкъунрикай чна виликдай са шумуд сеферда хабар гайдай. Рикл хин, Етара Хив районын Архитрин хуъяр я. Ам Махачъкала шеърда чехи хъана, ина къизилдин медалдади 37-нумрадин гимназия ақалтларна, алай вахтунда вузда келзана.

Алай йисан апрелдин ваца Етаради улькведендер держада аваз къиле фейи пешекарвилин “Учитель будущего. Студенты” конкурсыда 1-чка къунай. 47 региондай атанвай 152 студентдин арада тешкилай илимдини чирвилерин акъажунра гъаливал къачун гъакъыктадан еке агалкъун я!

Мукъвара чав мад са шад хабар агақына: Етарадикай США-дин Вирджиния штатдин госуниверситетдин студентка хъана. И вуз неинки са Америкадин, гъакъни вири дуњядин кесерлу университетрикай сад яз гысабзава. Гзаф ульквейра ам “Виргинский университет” хыз машгүр я. Адан къилин дарамат Шарлоттвилл шеърда ава ва ам ЮНЕСКО-дин виридуңнадин ирсинин имарат яз гысабзава. Вуз акъалтларбурун арада США-дин 28-президент Вудро Вильсон, Америкадин машгүр шаир Эдгар По, США-дин сиясатдин машгүр деятели Роберт Кеннеди, Испаниядиян сейли алим, физик Хавьер Солана ва масабур ава.

Етарадис хъандиз пуд чал чида: лезги, урус ва инглис. Гъавилляй лезги рушал къецепатан улькведендер вузда къепунин карда четинвилер аталатзава.

Лагъана къанда, Етара Мирзахонади США-дин вузда “Vear exchange program” программадин сергятра аваз чирвилер къаҷуза. И программа анжак Урусатдай тир школьникарни студентар патал арадал гъанва. Ана иштиракун патал са шумуд шартла ава: абурулай сад школьникдиз ва я студентдиз инглис чал чирхун я.

Етарадихъ галаз къиле фейи сүъбетдай малум хъайивал, ада Америкада са йисуз келдә. И девирда ада Америкадин медениятдикай ва рульдин ивирикай чирвилер къаҷуда, вичин пешекарвал хажда, инглис чал дериндай чирда. США-да келун патал акъатзавай вири харжияр (къвал кирида къун, түлнхъун, рекъериз акъатзавай пул, қтабар маса къачун ва масабур) США-дин гъукуматди вичин хивез къачунва.

Гзаф диде-бубайри, жуъреба-жуъре себебар аваз, чин веледар чирвилер къаҷуз къецепатан ульквейриз ракъурзава. И жиғетдай Етарадин баҳтуни гъанва. Ам медени хизанды, келунрал, чирвилер къаҷунал рикл алаз чехи хъана. Буба Миргемзеди хейлин иисара республикадин къанун-къайды худай органга квалахна, диде Бике филологиядин илимрин кандидат я, алай вахтун

Дагъустан ва туризм

Гъейранвилин къадар авач

Нариман ИБРАГЫМОВ

Къе улкведин СМИ-рини, блогерини, социалынай сетрикай менфят къачузвай ксарини кхъизва, тестикъарзава: "Россиядин агъалийри чеб патал Дагъустан цийи кылелай ачухарзава. Дагъларин улкведин инсанрини, абурун рафтарилини, тъбиатдин аламатдин, гүрчег акунрини, шикилрини, Каспий гъульын къерехрини гъейраннарзава..."

Гъелбетда, ихтиин хиве къунри, кхъини гъар са дагъустанни шадарзава. Дагъларин улкведин инсанри ял ятъун, сағламвал мядъемарун, азад вахт менфятлудаказ ақуудун, туризм, санаторийрин, курортин хел вилик тухун тешкилдай вири жуъредин шартлар ава. Амма, гъайиф чуугунивиди къейд ийиз кланзава хъи, Дагъустандин кылиз атай саки са рөйбердини и шартларкай ерли менфят къачучач, Дагъустан туризмдин, курортин ял ядай макандыз элкъурнач.

Советтин девирда Дагъустандиз, Талгидин, Къаякентдин курортин, "Каспий", "Тарнаир" санаторийиз, Ахъжегирин гъамамрал, Дербентдин, Белиждин, Рубасдин, Гунибдин ва маса турбазайриз къвез хъай Россиядин агъалийр гила яшлу хъанва. 1990-йисара ва ахпани улкведин бязи СМИ-ри майдандиз ақуудай "Кавказдин миллетдин чин алайбур" ибаради ва Дагъустандикай чукурзавай чуру хабарри чи Республика гзафбуруз къурна, та-ланарна. Эхиримкий ийисара улкведа хъсан патах кылы физвай дегишвилери, гъкуматдин талукъ органни, идараири ва гъакл инсанрини тухузвай квалахда россиявийриз Дагъустан тарифу патахъай къалурдай мумкинвал гана. Къе Россиядин Федерациядин же-гъил несилид Дагъларин улкве чеб патал цийи кылелай ачухазава ва гзафбуруз Россияда ихтиин Республика авайди чир хъунал гъейранвалзава. Идакай социалынай сетра хушвиледи кхъизва, масадбурууни, Дагъустандин атана, ял ятъун, гъурчег, аламатдин къетен тъбиатдих газал таниш хъун теклифзава, меслятзава.

Россиядин агъалийр, гъа гъисабдай яз дагъустанвияни, дұньядин маса улквейриз ял ягъиз, туристар яз физва. Гъа са вахтунда чи улквела ва гъакл Дагъустандани фикир желбай, таниш жедай, гъейранвалдай газф чакяр ава. Луѓудайвал, жуван лаш тұрар алаz аквада. Икъван гагъда чи инсанар Дагъустандин райониз, къетен акунрин ажайиб чакириз физ вердишзава-чири. Анжак ци и карда дегишвал гъятна. Идаз, гъелбетда, Республика туризмдин хел вилик тухунин мураддалди тухузвай квалахди, чи гүзел ва машгүр чакирикай реклама тегъеншаруни, Республика туризмдин атай блогерин социалынай сетра Дагъустан Республика тағайирикай гъакъикы ва тарифу материалар гуни таъсирна.

Россиядин агъалийри Дагъларин улкведин ийизвай итиж акурла, РД-дин туризмдин ва халкъдин художественный сенятарвилин речъяй министерстводи, авайбурул

алава яз, туризмдин цийи маршруттар ачухазава ва и кар давамарзава. Мисал яз, промышленный туризм діз талукъ рекъер кутазва. Идан гъакъиндай "Интерфаксдиз" министр Эмин Мерданова малумарна. Адан гафаралди, туризмиз Чиркейдин ГЭС-дал, Къизлярдин конъякын за-водиз, Дербентдин газ квай чехи-рар худдай заводдиз, "Махачкала" международный аэропортуну, "Дагестан Стекло Тара" ООО-диз экскурсијар тешкилдайвал я.

И муқввара Республикализ РФ-дин стратегиядин цийи проектириз рехъ ачухдай агентстводин генеральный директордин заместитель Ольга Захарова атанвай. Ада чи Республикализ Россиядин Федерациидин регионта туризмийин ала-ва маршруттар ачухуниз талукъ "Жуван Россия ачуха" конкурс-проекта иштиракунин мураддалди тешкилнавай мярекатда иштиракна. Анал лагъайвал, Дагъустанди маса регионин арада къенкъечи чка къуна. Конкурсда гъалибвал къачур б маршрутдикай 4 Дагъустандин мулкаралай фида.

- Зун Дагъустандин газф райониз, хуърериз фена, агъалийрих галаз сұғыбетар авуна,- лагъана О.Захаровади,- вирина чун, вужар ятанин чин тийиз, пара хушвиледи къабуна. Чаз Дагъустандих туризм виши тухун патал гъильхин мумкинвилер аваттани акуна. Абурукай тамамвиледи менфят къачучуна кланда.

Республикализ къевзвайбурун къадар къвердавай артух жезва. Махачкъаладин аэропортунин векилди малумарайвал, меркездиз гъар юкъуз улкведин жуъреба-жузре регионрай 30 самолет къвезва. Пасажирин лап чехи пайни туристар, ял ягъиз къевзвайбури. Улкведин майданда инсанрай хабарар къурла, малум хъана хъи, гатун варцарин отпүскдин вахтунда физ кланзай шеърерин арада Махачкъалы сиф-тебурун жергеда гъятна. OneTwoTrip агентстводин делилралди, неинки са меркездиз, гъакл Дагъустандин вири шеърерин мугъманханайра чакяр ийисан эхирдалди къунва. Идала-ва яз, Республикализ къевзвай газф пай мугъманри кылдин касарин квалахни кирида къазва. И кардин шаъыйд зунни я. Чи къунши-дал алай, гъульувай къве виш метрдин яргъа эзигнавай 18 мерте-бадин квалахера анжак туристар яша-миш жезва. Са бязибурух галаз зун таниши хъана.

Екатеринбургдай атанвай Виолетта Некрасовнади ихтилатзава:

- Зун иниш жуван вах ва руш галаз атанва. Кирида къунвай квалах яшамиш жезва. Гара къулай я. Гъар юкъуз экульханда я няниш гъульув ятара эхъвезва. Чун Сулақдиз фена, Сарыкъум бархандиз килигна, Тарки-Тау дагъдиз хаж хъана, шеърдин музейрални кыл чуғуна. Пака Дербентдиз, аныни Ахъжегирин гъамамрал физ кланзава. Къуна фидай, килигдай чакяр пара ава, виридав и сеферда агақъада, къевдай ийисузи хкведа чун.

Гъульув къере зун Мурманск-дай атай жегъиль хизандихъ (гъуль, умурдин юлдаш ва ирид йиса авай руш) галаз таниш хъана. За абуруз сувал гана: - квэз ана Баренцево, Лашу гъульер аваз, күн иниз тыйк хъана атанва?

Михаил Болдырев хъуъренда ва ада лагъана:

- Абури Каспий гъульув ва чи чак иинин гъавадив, шартларив гекъигиз жедач. Ихтиин хъуътуыл, пары чими яд ана авач. Гъульув къерехда авай къумни чун патал еке пишкеш я. Ада, цал алай хъиз, кузва.

- Аквазвани, чал ракъинин нурары гъильхин ранг (загар) гъанвата? - ван кяна Маргаритади. - Ина чна вижевайдиз ял языва. Сифте яз атанватлани, чаз ина газф шейэр хуш хъанва. Емишрин, майвайрин базарарни, инсанрин риклерин ачух-вални, пары гүрчег чакяри. Къилинди, Каспий гъуль маса гъульев гекъигиз жедач. Эгер ам михыни тиртла, мадан хъсан жедай.

Эхъ, михывилин месэла кар алайди я. Идакай саки вири туристри три луѓувоза. Гъеле чи шеърера ва хуърера туризмдин хел гъеъенш камаралди вилик тухудай, Республикализ мадни газф инсанар желбай шартлар тешкилз алакъанава.

Гъа са вахтунда туризм вилик тухуниз къец гузай маса крарни ава: бес квадарда мугъманханаяр, түльнар недай ва гъакл гөрек маса къуллугъар ийидай идарайр, машинар акъвазардай чакяр, туристрик къуллугъда акъваздай пешекарар, эккурсоводар тахъун. Иллаки - хуърерин чакяра. Анра вирида гөрек къевзвай дараматар жағъурнуни четин я. Гъелбетда, ихтиин гъалари, шартлари садра атабуруз мадни хъведай рекъер агалда.

Республикализ шеърерилай алатайла, мугъманар чи хуъреризни хушвиледи физва. Ихтиин гъалар акурла, дагъустандирик иштән-гъарни ачух жезва. Абури хуърера 90 мугъманхана ачухнава. Россиявийри дагъустандирик хуърекрин, абури теклифзавай якун, неке-дин, емишрин, майвайринни тарифзава. Лап гъейранвиледи "чна мад ихътиин ширин, тъямул емишар, ниси, як, къаймах, къатух, дулдурмаяр, къеп... тъурид туш" луѓувоз, хиве къазва. Гъелбетда, ихтиин лайихлувилери Дагъустандин машгүрвал хажказава.

Туроператорри гъисабзавайвал, Дагъустанда туризмдих лап еке мумкинвилер ава. Европадин ва гъакл маса улквейри чипин шеърра, хуърера туристар, мугъманар патал виш ийисара шартлар тешкилни. Дагъустандихъ акъваздай вахтар ава-тлани, чи инсанар тъавурда гъятна: туризм гъам къазанмишдай, гъам халкъдин майишатдин са шуммуд хел вилик тухудай, Республикализ экономика хаждай важибу хел я. Мугъманри газфни-газф къил чуғазвай чакяра къулай шартлар тешкилуник, мугъманханаяр, кафеяр, ял ядай базаяр эзигуник чи карчайри, бизнесменрини чипин пай күнтуна кланда.

Ван авуна

Нариман ИБРАГЫМОВ

АЛАЙ ийисан 1-июлдиз "Лезги газетдиз" "Чехи бубайрин вахтара дагъвийри умурда хъян хванахвавилин адетдикай ихтилатзавай. Абайвал лагъайтла, къе чи хейлин жегъилриз дагъвийрихъ гъахтын адет авайди чинни ийизвач. Дагъвийрин и гүзел адет квадар тавун патал Дагъустан Республикадин милли сиясатдин ва диндин кратин рекъяй министерстводи "Хванахвавал" проектдиз рехъ ачухнава. Адан маъсадид районрин ва шеъррингин муниципальны тешкилтариин ва гъакл миллеттрити арада авай къуншивилин, дустилини алакъаяр хуън, пайгардик кутун, культурадин жигъетдай алакъаяр, халкъдин адетар садасиз чирун ва геъеншарун я.

Зи чехи буба Ибрагымаз Къурагъа, Къепирдал, Испика, Агъа Стлалдал, Мамрачрик, Татархандхурые, Азадогълида ва масанрани хванахвавар авай. Бубади, рекъе-хуъле авайла, абури къил чуғвадай, хванахвавар чакъни илифдай. Абури хъсан-диз къаршиламишин ийидай, тъямул, гъар са нямет алай суфраяр ачухдай. Дүзэнра авайбур иллаки зулухъ ақвадай. Абури емишар, майвай гъидай ва картуфрихъ, нисидихъ, къа-харихъ, гъеридахъ дегишардай. Хванахвайрин арайра дуствал, амадгав миякъемардай маса гъерекатни жедай. Хванахвадин квализ хва ракъурдай, азас чқадал са пеше чирун патал. Хванахвайрин арада къавумар хъайбуруни жедай. Къурелди, ихтиин алакъаяр, мугъман хъунар къе терефдизни менфятлу тир.

Чехи бубайрин хванахвайрихъ галаз 1970-йисаралди чи хизандин алакъаяр амай. Ахпа, гъа винидихъ лагъайвал, вири тер-себа патахъ элкъвена. Амма зун хванахвайрин неисилар, а

Сифте хабар Испикай атана

алакъаяр жагъур хъийиз эгечина. Жагъурни авуна, амма вири вава. Испикрин, Агъуль райондин Буркхъанрин, Витихърин, Да-хадаев райондин Дирбакмахи, Кылар райондин Пирал, Урва ху-рерай тир хванахвайрин неисилар чир хъувун, абурухъ галаз алакъаяр арадал хүн гъеле вилик кума. За фикирзавайвал, хванахвавилин алакъаяр алай аямдана чарасуз гөрек я. Абури аде-тар, ацукун-къарагъун, хуърекар чир хъунихъ галаз сад хъиз, халкъарин арада дустилини алакъаярни миякъем хъуниз къул-лугъзава.

Макъала ақвадайдалай гуъгуъни зун вил алаз ақвазнавай, чехи бубадин хванахвайрин хизандрай са хабар-тер агаъда лагъана. Къалахдайлай хъфенвай за хтулрихъ галаз ял языавай. Нянин сядин ругудалай алатнавай. Телефондиз зенг атала, килигна, экрандай тъвар алачир нумра ақвадай. Жаваб гун тий-дай хесет квайди туш. Рахас эгечайла, зенг авунвайда сифте салам гана, ахпани хабар къуна.

- Күн Нариман Ибрагымов яни?
- Эхъ, - жаваб гана за.
- Акъ ятла, лап хъсан, за Күнне хванахвайрикай кхъенвай ма-къала еке итижлувиленди къепна. Тариф тир, на ихтилатзавай месэла исядта чаз, иллаки жегъилриз, пары талукъди я. Зун Испикрин хуърун шкодадин тарихъдин мулларим Фикрет я. Күнне Испикани Ибрагым бубадихъ хванахвавар авайди тир, ана, устларвилин кеспидал машгүл яз, варцарни акудзавайди тир, амма хванахвава вуж тир, ник квалае ацуказвайди ятла малум туш, ва, эгер и карда күмек гудайбур хъанайтла, за пары раз-валдай лагъана кхъенвай. За квэз зенг ийизвайдини гъавиляй я.

- За Квехъ дикъетдивди яб акалзава, Фикрет мулларим.

- Сифте нубатда заз а кардикай луѓувоз къланзава хъи, Испикрин хуъруз Хлекай Перисултан луѓудай дишеғли гуъгуъни зянванин. Ам Хлек Къурбанан талукъ мукъва-къили тир. Гъави-ляй тъвар-ван авай шаир Испикиз мукъвал-мукъвал мугъманни жедай. Къильдини вав, гъа ви чехи буба Ибрагым галаз. Абури къеви дустар ялдай.

- Эхъ, абу къеви дустар тир. Газф хуъреризни санал физвай. Хийир-шийирдин, диндин миярекатрик, жуъмядин кап! ийиз мискинриз, жемятириз шириар къелиз..

- Кү чехи бубадин хванахвава Асали луѓудай итим тир. Адан квала-лера ада ийфер-ийкъарни акудайди я. Ваз чир тахъана жеч, Асалидин са хва Ибрагым Дагъустандин политехнический тех-никиумдин директор хъайди я.

- Гъельбетда, ам заз чидай. Лап хъсандин. Чун са шумудра, кар-къвалах себеб яз, гъалтайди я.

- За фикирзавайвал, ада Асали дайиди тъварни гъа ви чехи буба Ибрагым себеб яз гана. Хъсан дустунин, хванахвадин тъвар.

- Мумкин кар я, - лагъана зани. - Ам чи халкъдин лап тарифу адетни я лагъайтла жеда, дустарин, хванахвайрин, баркаллу ин-санрин тъварар чипин аялрап эцигун.

- Эгер и месэладикай мадни делилар чир хъана къланзатла, квевай Испикиз мугъманвилиз атайды, жеда.

- Теклиф авунай ва бубадин хванахвавадикай малуматар гу-най пары сагърай, Фикрет мулларим. Вахт хъанмазди, ақвада зун аниз.

Азиз МИРЗЕБЕГОВ,
филологиянин илимрин кандидат

(Эвел - 37-38-нумраира)

Низамидин вад лагъай поэма "Искендер-наме" я. Ам къве паюникай ибарат я: - "Ше-реф-наме" ва "Икъбал-наме". Эсердин сад лагъай паюна Македониядир тир Александран (Искендеран) дявейрикай ва къагъриман-вилиерикай сүльбетзава. Къвед лагъай паюна шаирди сиясаддин ва философиядин меслэляр къарагъарзана.

Искендеран къаматдалди Низамиди вичин хиялда авай камил инсандин къамат арадал гъана. Ам халкъдин къайгъуда ава, ада халкъ харжарикай (налогрикай) азад-зава, алмирхъ, философрихъ галаз месляттарзана. Ам саки тахтунал ацукинавай са арифдар я.

Поэмада Низамиди Искендер анжаса камалэгъли пачагъ хъиз къалурнавач. Ам гъакъни пайгъамбар я. И пачагъ-пайгъамбар сияятатдиз экъечизава ва кеферпата адал са ульке дуьшуш жезва. Ина инсанар вири сад хъиз яшамиш жезва: абурун арада агъяр, луклар, девлетлуяр, кесибар авач. Ина

авай инсанриз я тапарариз чидач, я угъривализ. Саданни къвалерин ракларрап кульгар алач. И ульквела я гъахъсувал, я азарар авач. Абуру сада-садаз къумекезава, шаддаказ, яргъалди чипин ульмур къиле тухузава эхирдай, чипин вахт тамам хъайила, рекъизва. Искендера и кардал мягътельвалзана вихътин са улькве жагъунал ам гзаф шаджезва.

Профессор Е.Э. Бертельса шаирди "Искендер-наме" поэма 1196-1201-йисара кхъеди дия къеидзава.

Низамидикай рахадайла, са карни къеид авун лазим я хъи, шаирди вичин эсерра, рагъ-экъечдай патан эдебиятда сифте яз, инсандин руьгъдин алем къалурнава.

Низамидин эсерар лезги Чалал

1941-йисуз виликан СССР-дин вири республикайра Низамидин 800-йисан юбилей къиле тухун фикрида къунвайди тир. Гъавиляй виликамаз вири республикайра и вакъиадиз гъазурвилер аквазвай. Гъа и кардихъ галаз алақъалу яз, шаирдин эсерар лезги чалал сифте яз 1940-йисуз Махачкъалада Дағъустандин гъукуматдин чапханада ақъатнай. Абур лезги чалаз таржума авурди чи бажа-

рагъгу фольклорист Агъалар Гъажиев тир. Ктабда Низамидин 24 гъезел, "Ирид гъузел" поэмадай са чук ва "Искендер-наме" поэмадай бязи чукар гъатнава. Адан сифте къиле таржумачиди чехи шаирдин ульмурдикайни яратмишунрикай кхъенвай очеркни ганва. Гъа очеркда Низамидин "Лейли ва Межнун" поэмадайнай са чук мисал яз гъанва. Ктабдин эхирда таржумачиди вичи шаирдин гъезеларни "Ирид гъузел" поэмадай са чук урус чалай, "Искендер-наме" поэмадай ганвай чукарни азербайжан чалай таржума авунвайди къалурнава.

Къеид авун лазим я хъи, таржумачидивай, вич шаир туширвилля, юкъван асириян рагъекъечдай патан поэзиядиз хас тир къетленвилер, ширирин формаяр хъуз хъанвачир. Алай девир патал А.Гъажиева Низамидин эсеррай авунвай таржумаяр ва гъакъни ада шаирдикай кхъенвай очерк куынне хъанва.

1978-йисуз Махачкъалада лезги чалал "Азербайжандин поэзиядиган антология" чалдай ақъатна. Ам тукъурийбур лезги гъикячирчи Межид Гъажиев ва азербайжанви шаир Жабир Новруз тир. Ктабда маса шаирин ширихъ галаз санал Низамидин 9 гъезел ва гъакъни адан "Лейли ва Межнун" поэмадай са чукни гъатнава. Абур таржума авур-

ди Дағъустандин халкъдин шаир Байрам Салимов тир. Им Низамидин эсерар чи чалал таржума авунин карда вилик къачунвай са кам хъанай.

1991-йисан 14-майдиз Махачкъалада лезги чалал акъатзавай "Коммунист" газетда Бакуда яшамиш жезвай литературовед Мавлуд Ярагъмединов "Низами ва Дағъустан" тъвар алай макъала ва гъакъни ада таржума авунвай 10 гъезел, "Сирерин хазина" ва "Лейли ва Межнун" поэмайрай чукар чапнай. М.Ярагъмединов шаир туширвилля адан таржумаяр художественно-эстетический жигъетдай агъа дережада авай ва и карди шаирдин ирсинай къил акъатзавай касриз хъел гъанай...

Эхиримжи вахтара Низамидин шириар лезги чалаз элкъурунал чи бажарагълу шириар тир Арбен Къардаш ва Пакизат Фатуллаева машгъул жезва.

И царапин автор алатай асиридин 80-ийисарилай Низами Генжевидин эсерар лезги чалаз элкъурунал машгъул я. А таржумайрикай са къадарбур "Къизил Къусар", "Риклин гаф", "Лезги газет" газетриз акъатнай.

Чехи шаирдин эсерар идалай къулухъни чи ширир ва таржумачири вини дереҗада аваз лезги чалаз элкъури хъийидайдак чна умуд кутазва.

Чазни чида чалар, инсан рахадай, Чал кхъеди къада чна агъадай.

Амма хуш туш чаз түркверин адетар, Я лайих туш чаз түрк чалал сүльбетар.

Шагъ ятъа чун - шагъдин кесер къакъан я, Чазни чалан сирерикай аян я!"

Келна за чар... Хъел ақатна: тамаш ман, Акъл хъайила, зи ихтияр зав гвач ман.

Къиль хаждай жуэрт тахъуй зи чанда? Лукл я лугъуз, унунгъ твазва гарданда?

Кламач риклиз келимайриз къилав гуз, Серсер яз, зун кисна, чанда ялав куз.

Икъл амуъна зун, пер хана, русвагъ яз, Вужакъатуй зи гүгъульдиз, панаъ яз?

Гъиле авай дастан анихъ гадарна. Патав хва гваз - ада зи рикл шадарна.

Ацукъна зи вилик зи хва, Мугъаммед, Гъамиша зи къвалал жедай зи хъен мерд.

Икъл лагъана: "Ульткемвал ви дава я. Кхъенач за "Хосров-Ширин" гъавая.

Зар дастан гваз мад риклериз илифна, Межнунакай, Лейлидикай тесниф на...

Таржума - Пакизат ФАТУЛЛАЕВАДИН

Лейли ва Межнун (Поэмадай чук)

Эгечун

А юкъуз зун, гүгъуль саз яз, баҳтлу тир -
Шагъ Кейкубад пехил жер къван варлу тир.

Келзавай за, жагъин тийиз гъалатлар,
Дастан, жуван къелемдикай хкатай.

Зи къисметди зун ягъалмиш ийизвач.
Таза шагъвар зи мекелай хъфизвач.

Хупл атиру тушни нефес ярарин!
Им эвел тир и хуш йикъян крарин.

Парвана хъиз, фена къизил шеминал,
Билбил хъана, авай ийфен демина.

Царапикай минара за эцигна,
Пайдах къугъваз кукъвал, къелем гъиликна.

Алмас ягъиз, къелем хци хъувуна,
Чалар къвахъиз, зи мез авай тавуна.

Лугъун жуваз: къадир жечни къисметдин,
Къужаҳдава вун баҳтунин, гъурметдин.

Катмир хиве авай зурба кардивай,
Бейтерал вил алай риклер дарзава.

Куыда тур саз, гафуниз це ульткемвал,
Къаст авайдахъ жеда анжас гүркемвал.

Вуж къекъеда, такабурлу кыил къуна, -
Ам рекъелай алудиз жеч, гъил къуна.

Адан риклни, адан рехъ хъиз, дуьзгүн я,
Ам фашалсуз, таб тийидай гъузгүз я.

Ни, яргъа яз, жуван халкъдин синихда,
Ягъи вилер, чалма вегъез, чунында.

Илгъам, вун зи къисмет яни, чандавай?
Ваз зи къве гъил къвалахдик кваз къланзава...

Зун гъа ихътин хиялрик квай береда,
Ишара хъиз, гъед аватна члередал.

Зи зегъметрин къадир элдиз жедатла,
Зи къужаҳдиз, ядъядри, вун къведатла?

Зи фикирар къатлана цийи хабарди,
Шагъдин кагъаз вугана зав чаларди.

Гуьчег я хат! Гъарф-гъарфунив, хат хъана,
Мецин гафни риклин хиял сад хъана.

Цуувад чин къван. Гъар келима са багъ я,
Ишигъ гузвай гуя ам шем-чирагъ я:

Мусибатдин гъя югъ хъиз, тир атай ийфни чулавади.
Шемъалдиз цай яна лукра, экв чкана ялавдин.

Къветлен къенез чклизвай экв шемъалдин цун мецерин.
Акъвазнавай къецил Агъа чилеринни гъулерин.

Къветлен нурламиш авур девриш Искендеран къаншардиз,
Падишагъдин цун къаншардиз экъечна фад, шагъвар хъиз.

Малаикдин нурлу чиниз пачагъдин чин ухшар тир,
Гуя ам экв чукъурзай баҳтунин ал ярап тир.

Арифдарди лагъана: и шикил вичиз аян я.
Чини нур гун - Дуьнья къадай падишагъдин лишан я.

Арифдарди ван хажна: "Ви суфат хупл я иер!
Къе зи патав атанва вич чилин пачагъ Искендер!"

Девришдиз гъил яна, пачагъ гъахъна къветлэз, сирерай
Къил ақатай касдиз гъулермет ийиз, къвазна метлерал.

Хабар къуна падишагъди: "Нихъ галаз ви ава кар?
На вуч незва? На вуч хъзвазва? Гъинай гъизва къуватар?

Гъинай гъизва пекни партал? Заз мад са кар сир хъана:
Дар тъеквендада яшамиш жез, ваз гъинай зун чир хъана?"

Агъсакъалди хажна къил: "Падишагъ, вун сагъ хъурай,
Вирибуруз вуна шадвал, бул няметрин багъ гурай!

На играми жуван гъетрез килиг ийиз гайбатдив,
Артух ая баҳт, Искендер, къудратдивни къуватдив!

За лугъуда гъикл заз вун чир хъанатла са легъзеда:
Гъар садаз варз чир жеда хъи ийфен цавун сельнеда!

Лугъун хъи за, мукъвал-мукъвал гъиле гуьзгүз на къада...

Гуьзгүз ава зи риклени са касдизни таквадай.

За виш ыйисуз жуван жасад, беден къуру авуна,
Гъавиляй заз риклин гуьзгүз ачух хъанава гақына.

Гъа гуьзгүзди къалурзава вири галай-галайвал.
Вуна завай хабар къунай зун текдаказ авай гъал.

Хуьзтайвиял вуна, пачагъ, зун тухни я, сагъламни,
Ялгъузвиили гузвайди я заз шадвални, илгъамни.

Заз акур къван мидявилер, къанивилер алатна...

Къена фидай чилел ихътин хуш азадвал низ гъатна?

Вафалувал авайди туш. Чна куъз и дуьнъяда
Жагъурзава дуствал? Авач дуствал пис и дуьнъяда.

За алцумна: къадар чирна жуваз къани-такланда,

Инсанрикай чунынх хъана рага авай лакъанда.

Таржума - Арбен Къардашан

Искендер-наме (Поэмадай чук)

Ал ракъини сурме яна вичин вилин къекъемриз.
Алмасдин къус кужум хъана гъульпун вили къечемриз.

Къванер авай вацлун къере, гурлу цаяр куукъуна,
Падишагъди тежер хътин чехи межлис тукъуна.

Къуд патахъай нурлу хъанавай Навбагъардин цаяра
Падишагъди, виклер ксар къватла, къуна хабар:

"И мукъварив къетлер гвани? Анра, килиг, алада,
Дуьнъядин дерт-гъам чуѓвазвай арифдарап аватла".

"Сад авазва - ялгъуз дөвриш, - Искендераз лагъана,
И патав гвай дагълара къетви къунвай вичиз тапана.

Са касдизни адан суфат акурди туш, я чизвач,
Къачъар-къевер незва ада, маса түүн-хъун ийизвач".

</

Чи карчияр Дерин чирвилерни ава, зурба алакъунарни

Надият ВЕЛИЕВА

Чи газф ватанэглийри республикадий кьеце, Россияндин чөхи шөгьеира жүрэба-жүре күуллугъурал гъакъисагъивилдэй ківалахзава. Абуру чини намуслу зөгьметдалди, инсанвилин ерийралди Дагъустандин тівар виниз хажзана. Ахьтин баркаллу рухвайрални рушарал дагъустанвири гъахълудаказ дамахзана. Кье заз гъа ихтибинурукай сад тир, Москвада электротехника маса гудай кьецепатан улькведин - Даниянд компанийда инженервиле ківалахзавай Мегъемет Олегович ШАГЪГҮҮСЕЙНОВАН умъурдикай ва ківалахдин рекъерикай күрелди сүгъбетиз кланзана.

Мегъемет 1986-йисуз Махачкала шеърда дидедиз хъана. Адан буба Олег Мегъеметович военный рекъий пешекар, подполковник я. Ада Мурманська, Украина, Германияда күуллугъуна. Пенсиядиз экъечайдалай күлухъ Белоруссиядин Барановичи шеърда госбанка отдельдин начальник я. Дище Раиса Мегъеметовна и га и банка ківалахна, алай вахтунда ам пенсияда ава. Мегъемета 2003-йисуз Барановичи шеърда 5-нумрадин гимназия къизилдин медалдалди акъалттарна. Келнурал рикл алай, хъсан зигын авай гаддади гуманитарный предметтай кылы физвай олимпиадайра гъамиши сифте чаяр къуна. Гимназия акъалттарайла, ада ингилис чалал вижевайдаказ чидай.

- И кардин себебин ам тир хъи, и чалан тарсар гувай муллым газф истишинардайди тир. Гъелбетда, жуван зөгьметдин, чалишшишвилерин нетижани хъана, - къейдзава Мегъемета.

Гъамиша михыидаказ алукъинавай, хуш къилихрин, кlevевайдаз гъил яргы ийидай гадди муллымрин ва санал келзлавай юлдашрин патай гъурмет, авторитет къа занмишина.

2003-йисуз Мегъемет Белоруссиядин милли технический университетдик экечилна. Ина военный кафедрада келнга, военный финансиствилин пеше къачуна. Вуз яру дипломдалди акъалттарна. Белоруссиядин къануналди, яру диплом къачунвайдаз ківалах вичи хжайд ихтияр ава. Мегъемета вичин зөгьметдин рехъ Китайдай Белоруссиядиз электротадараракар гыдай хусуси компанийдин инженер яз ківалахни башламишина. Ина ада 2007-йисалай 2011-йисалди зөгьмет чугуна. Амма Мегъемета Москвада ківалахдай мурад авай. Гъавилай ада вичин документар Москвадин къве, ва, къецепатан улькведин са компанийриз рекъе туна. Нетижада пуд чекдайн ада теклифар атана. Москвада къецепатан компанийра адах газл, пси хикадин мягъкемвал ахтармишиз, вад-руд гуд сеферда сүгъбетар кылы тухвана. Абуруй сад - михы ингилис чалал. Мегъемета электротадараракар маса гувай Даниядин компания хъяна.

Ада ина ківалахиз гила цүд ийс хъана. Сифте ийсара четинвилерни тимил ацалтнач. Электротадараракар муракабур тир, компанийдиз муштеририя жагъурна кланзавай. Ада физикадин газф ктабар гъилелай авуна. Амма швездриин физик Ландсберган ктаб Мегъеметан чирвилерин асул бине хъана лутгъуз жеда. Къве ваца ада а ктабдин мана-метлеб тамамвилелди чирна. Ам къвез-къвез ківалахдин гъавурда гъятна. Ийсалай-суз компанийдиз желбзай муштеририин къадарни артух жез хъана. Ківалахда жезвай агалкунриз килигна, адан къиле авайбуру Мегъемет күллугъдин рекъий хажни авуна, адан гъилек са менеджерни кутуна. Агалкунриз рульламишнавай и къве жеъилди, мадни ашкыдалди ківалахиз, компанийдиз къвердавай еке хийирар къведайвал авуна. М.Шагъгульсейнован гъилек мад ругуд кас күхтана. Руководстводзис Мегъемета вай компанийда ківалахиз жедайди, адан агалкунриз, тешкилтувилин алакъунриз чир хъанвай.

Са юкъуз директорди Мегъемет Олеговича эверна ва икл лагъана. "Эгер вуна, еке жавабдарвал гъисна, вичик мульжуд улькве акатзай еке регион хиве къуртла, за ваз гъикъян инсанар герек ятла, гъакъванбур гуда. Амма ви вилик за ихтиин са шарты эцигда: гъэр ийсуз маса гувай продукциян къадар евродалди 20 процент-дин газф хъана къланда".

Гъиле къур гъэр гъа ківалах хъайтлани къилиз акъуддай, намуслувилелди зөгьмет чугвадай Мегъемета директордин теклиф къабулна. Гъа лагъайдал, вичин гъилек квай ругуд касни галаз абуру, гъа мульжуд ульквядан продукции маса гуз, компанийдиз еке менфятар къвез хъана. Алай вахтунда адан гъилек 21 кас менеджерар ква.

Мегъемет продукция маса гувай вичин амадагар галаз къецепатан ульквейриз - Даниядиз, Доминикан республикадиз, Вьетнамдиз, Таиланддиз, Германиядиз, Швециядиз, Кубадиз ва СНГ-дин ульквейриз фена. Айра продукция маса гүнин къайдайрихъ галаз таниш хъана. А ульквейриз делегациядин къил яз фейила, Мегъемет Олеговича ингилис чалал докладар ийизва.

Компаниядин къилье авайбуру, Мегъемета ківалахдин нетижаяр, ашкы-гъевес акурла, ам международный классификациян менеджер хүн патал, компанийдин харжидалди, дүньяда виридалайни чөхи метлеб авай школадиз - Словениядиз къелиз рекъе тунва. И карни ада вини дережада аваз къилиз акъуддайдал шак алач.

Инсандиз агалкунриз, алакъунриз килигна къимет гуда. Виниз тир къимет, гъурмет, авторитеттни ада вичи къазанмишавайди я. Мегъеметазни, адан инсанвилин ерийриз, чугвазвай гъакъисагъ зөгьметдиз килигна, компанийдин къилье авай касарин, санал ківалахзавай юлдашрин патай еке гъурмет ава. И кардин гъакъиндай ада ганвай къван шабагъри, грамотайри шагъидвалзава.

Мегъемет неинки хъсан работник, гъакъ вафалу юлдаш, къайгъудар бубани я. Умъурдин юлдаш Юлядихъ галаз санал абуру хизанда са гадани са руш тербияла-мишава. Абуру гъелелег гъвечи аялар я. Къуй гъабурни еке дережайриг агакърай.

Республикадилай къеце яшамиш жезватлани, Мегъемета хайи ерияр, Дагъустан риклелай алудзавач. Гъар гатуз, отпускдин вахтунда вичин хизанни галаз чөхи буба, Ватандин Чөхи дяведин баркаллу ветеран, полковник Мегъемет Шагъгульсейновичал къилье чугуаз хувезва.

Чазни еке алакъунар авай, чи республикадин тівар яргъарани машъурзавай жеъилдихъ мягъкем сагъламвал, хизанда хушбахтлувал, ківалахда мадни еке агалкунра хъана къланзана.

Умъур

Лезги
газет

Ам ківалахдин яцла хъана

Нариман ИБРАГЫМОВ

Инсандин умъур ам хайи вахтунилайни, яшамиш жезвай ульквейдилайни, гъалтзай инсанрилайни, жува-жув тухузтай тегъердилайни аслу жезва. 1930-йисара дидедиз хайибуруз иллаки газф четинвилер акуна: каш-мекъ, дяведин ийсарин аялвал, жаванвал, гъвечизамаз зөгьметдин яцла гъятун, тич фикирдизи гъиз тежедай азабриз дурум гүн ва, вири азиятар къулухъ туна, вилики фин. Гъа ихтиин инсанрикай күргашиби Гъамидов Гъамидин тир. Гъихътин хъутлара, көвера гъятнатлани, ада вилики еримишина.

Вичин пешекар умъурдин рехъ Гъамид 1950-йисуз райондин халкъдин суддин секретарвилелай гатлунна. Школа хъсан чирвилер аваз күтъягънавай жаван яз, адан гъахътин жавабдар ківалах тапшуршишай. Ам вичин везифайрив намуслувилелди зечизавай. Рикелни алачиз, жегыл ківалах дегишаруниз мајбур хъана. Күргашиби нисийрин завод кардик квай, амма ана ківалахдай гъакъыкъи пешекарар авачир. Чирвилерхъ цигел, зирек, къетлен къаст авай жеъиль тирвилай ам Кисловодскдиз некледин продуктирихъ галаз алакъалу техникимдиз көлиз ракъурна.

Чирвилер къачуна хтай жеъиль нисиардай завода мастервиле ківалах эцигна. Аниз Кыблепатан Дагъустандин районин колхозрайва совхозрай нек гъизвай. Гъылк лагъайтла, масанра нисийрин заводар авачир. Цүд тоннралди нек гъялун, адакай ниси ва маса продуктар гъазурун рөгъят месэла тушир. Мастерди вичин везифайр лазим тирвал къилиз акъудзавай. Ахпа, карханадин директорвиле тайнарайла, абуру мадни къалин, хиве авай жавабдарвал къве къаст артух хъана. Идахъ галаз алакъалу яз, чирвилерни артухарна къланзана.

Ахлакъдин кагърабаяр

Абдул АШУРАГЪАЕВ,
дидед Чалан муаллим

За "Лезги газетдин" аллатай йисан 47-нумрадай профессор Шайдабег МИРЗОЕВАН "Пачагъриз аманат" тівар алай мақъала и мукъвара мукъуфдивди мад көл хъувуна. Профессордик фикиррихъ галаз зүнни рази я. Адан гъахъту теклиф лазим вахтундини ва чқадини хъана, гъикл хъи, акъалтзавай неслиш шулугъ квай девирдин тербиядин ва дүньядин умъурдин са бязи сирерин гъавурда авайди яз чөхи хүн важибу.

Макъала "эдеб ва ахлакъ" гафарилай башламиш жезва. Автордин мурад чи неисилди ахлакъни эдеб гъисс авун ва на-

муздинни гъейратдин астлар чав ачухариз тун я. А кардалди авторди чи бубайрилай къенин ийкъалди ивидик кваз атанвай инсанвилин, намуслувилин, хъсан ерийрин мягъкем бинеяр хизива. Адани къалурзава хъи, инсандин руғьдин миҳывал вине къун, адан амал авун неинки Пак Къуръандин сурайра, гъакъ чи яшайишидин деринрани мидами яз гъятнава. Авторди къалурзавайвал, миллет вилик тухузтай весиди вичин къиметлувал ва инсандин руғьдин гүрчевгилин терез садранни агъузардач, акси яз, ам мидаймди ви чарасудзи хъана къланзавайди раижза-ва. Арабистандин, Ярагъ Мегъамедан, Гъасан эфендидин ктабра гъятнавай аманатар чаз са акъван малумбур туштлани, макъалада мисал яз гъянвай са шумуда чи гъиссерал чан гъизва. Абуру тәмайрингъ къайдада дегиш жезва, абуру чипхъ галаз акъулдин хизивал гъерекатда твазва, сабурлувилелди абурукай менфя къачунин рекъер ачухарзана.

Макъалада авторди инсандин къанажа-дай күпидер ивидик вичив гүйди ишара ийизва. Месела, тапархъан та-хъун патал, инсанди риклини миҳывал хвена-на кълан ятла, агъваллу хъун патал мутлакъвал квадарна къаниди, секинвал къанидаз пехилди таҳъун, гъайбатлувилелди чуру ният зөгъер тирди рикл гъизва.

Инсандин умъур дүздаказ эциг хъун гъар садан вичин гъиле ава. И кар чаз Ш.Мирзоеван макъаладай ва Мерд Алидин "Веревирдерай" ачуходз аквазва.

Савадлувилин ишигъ гайibur

Назир ШИХГЬАСАНОВ, Уллу-Гъетягърин хуър

Урус ва мусурман дишегълийрин училище ачухай-далай кылгукъ 120 йис тамам хыннан талукъ яз, зази мусурман дишегълийриз чирвилер гудай садлагайтак макан акъалттарна, Кыблепатан Дағъустанда са-вадлувилин ишигъ күккүйрят сифтегъян муллар мар риккел хкиз кланзыва.

1901-йисан 7-октябрьдиз Бакуда мусурман дишегълийрин умумър патал гыч таъхай хътиң зурба метлеб авай вакъяна кылып фена. Ана мусурман дишегълийриз көлиз, кхызы чирдай ва илимдин чирвилерни къачудай урус-мусурман училище ахъяйна. И школа дуньяды мусурман дишегълийриз илимдин чирвилер гудай сад лагъай макан тир. Мусурман дишегълияр савадсузвиляй акъуд тавун патал диндин къулгүччирги абурун вилик чөхий банд янавай. А бандунин сиве, садавайни акъудизи жедач лагъана ва шариатдин законорихъ далу акална, абуру чөхи къван аклурнавай. Ам акъудиз таъхунин себебни ихтиндиги яз къазый - шариатдин къанундалди, мусурман дишегълийриз көлиз-кхызы чирдай ва илимдин чирвилер къачудай ихтияр гуз-вачир. Абуру лугъузтай хъи, гүя Къуръанда кхъен-вайвал, мусурман дишегълийриз тек са Къуръан көлиз чирдай ихтияр я авайди.

20-асирдин сифте кылера дүньядин мусурман ульквейра илимдин чирвилер къачунтай дишегълияр авачир. Европадин ульквейриз фена, гъанра чин рушарив чинеба көлиз турбурни лаптыймил тир. Дишегълийриз чирвилер къачудай ихтияр тагузтай бандунин сиве авай зурба къван ақуудайди **ТАГЫИЕВ Гъажи Зейналабдин** хъана. 20-асирдин сифте кылера Азербайжандин кесиб хизандай тир игит хва Тагыиев Гъажи Зейналабдинан тъварван ақыттай. Нафтладин чөхи мяденрин, заводрин, фабрикайрин ва маса карханайрин, идарайрин иеси - миллионер, Россиядин виридалайни газаф девлет- хазина авайбурукай садни гъам хъана. Ада гишилани мекъиля феяи аял вахтар ва жегыл-жаван тирла вичи чуруг зөгьметар садрани риклелай ракъурзавачир. Вичин чөхи къве сейфдин raklарин арада, сифте вичи тъиле къуна, 10-11 сятина зөгьмет чуруг наражах күрсарнавай. Гъар сеферда сейфे-рин raklарар ақбаяила, вичи чуруг зөгьметар риклел хөкмийдайлал. Гъеле 17 иис тамам жедалди, гъилье наражах къуна, ада къванерикай къвалер эцигиз хъана. Са шумуд йисуз къванцин устлар яз къвалахайдалай къулухъ, пул хъайила, ада вичин дустарихъ галаз санал нафт хкатзавай чилин участок къачуна. Къуй эгъувунна дериндиз, анай ведрой-ралди нафт ақуудиз, маса гана. 2-3 иисалай а участокдал нафтладин буругъ яна. Зөгьмет чуругунал рикл алай, пулунин къадир авай, кар алакъдай Зейналабдина сад-садан гульгуналаз нафтладин буругъ яна. Вичин буругърай хъайи нафт маса гана хъайи пулунихъ Азербайжандани, Дагъустандани буругъ ягъиз, заводар, фабрикайар, карханаяр, дараматар эцигиз хъана. Гъилье наражах аваз къвалахиз башламишай къванцин устлардикай, са 30 иис алатаила, Азербайжанда виридалайни девлетту миллионерикай сад жезва.

Зейналбадина ийзашын ківалдахы Дағыустандын мусурман халкъарин дуланажағынан хъсан патахъ мүсіншаразавай. Инсанриз ийдайды ківалдахар жезвай, ківалдахайла, жибиндиз пулни къевезвай. Хуърерай шеңъерріз фейи лежберрі, аниз атайла, ківачерал алай шаламар хтұнна, туфлияр, күрттарин чқадал костюмар, хъама бармакрін еринда шапқаяр алу-кайла, абурун акунар дегиши жезвай. Шеңъерда алуқіздавай парталар алаз хуърузь хъфейла, жемя-тар абуруз гейраннанипеллі күлиглай

тар абуруз төвиргандылдын күлигдай.

Варлу кас хъайила, Гъажи Зейналабдин Тагыйев-ва халкъди илимдин чирвилер къачун, клемиз-хъызы чирун патал мергъямятлувилин хейлини къалахар авуна. Абурукай яз, Бакуда мусурман рушариз урсуз Чалалди тарсар гудай школа ахъяюн патал газаф зэгьметар чүгуга. Ахътин школа ахъайдай ихтияр сифтедай императордийн адаа ганаачир. 1896-йисуз Зейналабдина императордин кайванидиз газаф ба-гъа пишкеш ракъурна, ахпа адаа вичин гъульувай мусурман рушариз тарсар гудай мектеб ахъайдай ихтияр гун тлаабна.

1900-йисуз Зейналабдинчы Николаеван күчеда

1900-йизүз Зейналабдин Николаеван күчеда 2 мертебадин зурба мектебдин дарамат э zigna күттегина. Алай вахтунда а дараматда Азербайджандын илимприн Академиядин рукописар хузва. Школа э zigайдалай күлүхүү мусурманприн диндин күлүл

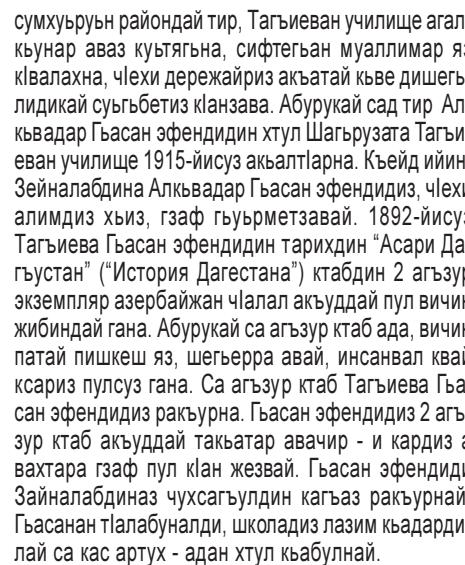
Гъажи ТАГЬИЕВ

лугъчийри, къал акъудна, ик! лагъана: "Шариатдин къанундади дишегълийриз илимдин чирвилер къа-чудай ихтияр авайди туш". Эхирни Зейналабдина мусурманин диндин чехи рувъанийривай - муштаидривай ихтияр къаучудайвал хъана. Муштаидар дұньяда вири 8 кас авай: Меккадани, Мединадани, Хорасандани. Зейналабдина вири муштаидрин патарив, абур авай шегъерриз, ришветарни гваз, фекъия ракъурна. Фекъири 8 муштаиддивайни ихтияр гузва лагъай ва гъили кхъенвай чарапал къулар да чуругунвай кагъазар хъана, абур Тагъиевав вугана. Зейналабдин жемятдин вилик экъечіна ракhana, ихтиярар ганвай къулар алай кагъазар къалурна.

1901-йысан 7-октябрьдиз Бакуда зурба мярекат күлине фена. Гъюкъуз ана дуньяды сад лагъайдын тир мусурман дишегълийриз илимдин чирвилер гудай дай урус-мусурман мектеб ачухна. Ам мусурман дишегълийривай илимдин чирвилер къачуз жедай сад лагъай светский школа тир. Чехи мектебдин дараматдин сад лагъай мөртебада - тарсар гудай классар, библиотека, къелдай зал, атай инсанар къа-булдай къвал, къвед лагъай мөртебада түүн гъа-зурдай ва недай чкаяр, ученицияр кусдай, гъакини муаллимрин, начальникрин къвалер, тамашачийрин зал, амбулатория, духтурдин кабинет авай. Школа-дин гъаятда къильдин къвалера гъамам, азархана, парталар чуъхудай ва инсанриз герек къvezvai маса чкаяр авай. Йикъя 4 сеферда түүн гузвой. Базардин йикъяра са сеферда, михъивилер авун, патал, мектебдин гъаятда авай гъамамдиз тухуз-вай. Ученицийриз 2 жуъредин парталар авай: сад гъар юкъуз тарсара, мулькудини дамахардай вах-тунда алуқайдайбур. Гъар жумъя юкъуз концерт гуз-вай. Рушарикай садбуру шаршавар алуқизавай, амайбуру - вай. Килигизавай, абуруз чинин къвалерай гъикъ алуқайдай ихтияр гузватла. Шаршавар алуқизавай рушарин къадар къвэз-къвэз тимил жезвай. Шкоколада къелзазай ришиари Европадалин күлтүралынан.

школада келгәзәй рушары Европадын күлбүрадылай да илимдин чирвилердәй чеше күацаузай. Абур Кавказдин мусурманын сад лагъай интелигенциядик акатзаяв. Тагыиева вичин школада медицинадин рекъяй гелкүльнен ківалахарни тухуз хъяна. Сарарин дұхтур, терапевт авай. Начагъбур кыл-дин ківализ акъудзазавай. Школада гъар жуъредидин кружокар тухуззвай: хордян, драматургиядян, литературадин, күйлер авунин. Школадин библиотека дай ученициайравай Пушкинан, Лермонтован, Тургениван, Шекспиран, Байронан, Шиллеран ва маса-

нсан, шоктарын, Балырсан, Шилдирсан да мес бурун эсерар көлөз жөзвай. Рушари алуқтайдай пал-талприн жүре Дагъустандин дишегълийринди хжя-навай. Гъяхын парталар учительницаирини алуқтазвай. Мектебдин ківалаха күвіле тухун патал жөзвай вири харжияр Тагъиева ийизвай. Күве йисалай шкодадикай мусурман дишегълийри кіледай 4 йисан мұаллимприн училище, ахпа семинария хъана. Эхидай ам школайра тарсар гудай мусурман дишегълийрин - мұаллимприн институттудыз әлкүвена. Тагъиеван училищеда, мұаллым яз, газаф вахтунда Айишат Халиловна Дибировади ківалахна ва ана дишегълийрин гыилин ківалахрин тарсар гуз хъана. Адан диде ахцегъви тир. Тагъиеван училищеда Дагъустандин районрай - Къасумхұруын, Ахцегърин, Таба-саран ва аваррин районрайни газаф дишегълийри кілена.

Шағырзат СУЛТАНОВАДИ Талғиеван школаң ақылтарайдай күлгүх 2 йисалай, 1917-йисуз Кыасумхурел светский школа ачухна. Рушарин диде-бубаяр акси экъечіна, абуру чипн рушар школадаң гадайрихъ галаз санал тарсар көлизі ракъурдаң лагъана. Сакланы тахъайла, ада рушариз 4 класс

Шагърузат Алкадарская-Султанова

дин мектеб вичин квалае ахъайнай. Идакай ван хъайила, аниз келииз 100 руш атана лугъуз, риекел хидай Шагъузат Султановади. Келииз кланз атана вай рушар вири адавай мектебдиз къабулиз хванаца - адан квальер акъван Чехибур тушир, 50 рушалай виниз къабулиз жезвачир. Къабулнавай рушаризни ана дарзаяй. Ятланы, абуруз чирвилер къаучуз клан завай. Са йисалай вири 50 рушавайни урус чалапди келииз, кхыз ва рахаз жезвай. Шагъузат Султановади Къасумхурубын школада агалкъунар аваз газаф йисара зельмет чүгунга. Ада граждан ва Ватандин Чехи дяведенин вахтарани Къасумхурубын школада квалахна. Граждан дяведенин вахтунда, Дербентдин фронтдин штаб Къасумхурыел алайла, школадиз Коркмасов, Ахундов, Дударов атанаи. Абуру аял риз хъсандиз чирвилер гуз зельмет чүгунай Шагъузатан гъиль къяз, адаз чухсагъуль лаъбанай.

Абутлаш Абилович гъэр сеферда гатун вахтун да ял ягъиз хуъръз хтайла, мукъвал алай къунши хуънис килинга, гъакл адан рикни алахъун паталди зун адан патав фидай. Са сеферда, ихтилат муаллимрикайни аялприн чирвилерикай фенай. Ада заз съубеттый: "1932-йисара Къасумхуърун школадад къелдайла, 2-3 йисуз урус чалан тарсар заз Шаърузат Султановади ганай. Ада тарсар хъсандин гудай ва гъавурдани твадай. 6-класс күтъягайла, зун хуъръз хъфиниз мажбур хънай. Са йисалай Дербентдин хуърун майишатдин техникиумдиз къелим фена. Шеърра хъначтлани, студент яз, техникиума да, Москвадин академияда къелдайла, заз четин хънай начир. Вучиз лагъайта, Шаърузат Султановади 2-3 йисуз гайи урус тарсар заз бес хънай. А тарсари къуллугъдин къвалахар ийидайлани, зун къевера ту нач. Гъкуматди адас аялпиз хъсан чирвилер гунай ва гзаф йисара зегъмет чыгунай Дагъустандин лайихлу муаллим лагъай гъурметдин тъвар, Ленинан орден, гзаф грамотаяр, медаларни ганай.

Марьям Фаталиева

Дяведин четин йисарай ам виктегиздиз экъечина, къвале уймуърдин юлдашни аваиз, гъуматдин жавабдар къвалахни къилиз акъудиз, чехи хизандихъни гелкъвеэ. Фаталиева Марьям, жавабдар күллугчы хъиз, къайгъудар дидени хъана. Уймуърдин юлдаш рагметдиз фейидалат къулухъни ада 5 хизини са рушаш чирвилер къачудай мумкинвилер гана. Чехи хва Гъажиди - къилин партшкола, Мавгуда - Москвадин пищевой институт, Фетялиди Дағусстандин мединститут ақылтларна. Уъздена Бакуда нафтадин буругъра устларвал иизизва. Минадини, Булата мединститутда къепча.

Булата мединститута көлнә.

Марьям Фаталиевадин намуслу, баркаллу зөгь-
мет "Кавказ оборона авунай" медалдады, ДАССР-
дин Верховный Советдин Президиумдин Гүйрет-
дин вад грамотадалди, гъакыни Вирисоюздын радио-
дин гъүртметдин грамотайралди къейдна. Яшар
хъайлапани, Фаталиева Марьяма виклөгъдаказ къва-
лах давамарнай. Ам зөгьметдин, дяведин далупатан
къвалахдин ветеран тир. ДАССР-дин культурадин
лайихлу работник лагъай тіварцизни лайихлу хъа-
на. Республикадин радиовещанида 40 йисуз гъакын-
сагъилелди зөгьмет чүлгүр адан экү къамат чи
риклиера гъамишалугъ яз амульда.

Лацу халат алайбур

Къагъриман ИБРАГИМОВ

Медицина четин в газф хилерикай ибарат илим я. Мисал яз, къачун чна алай аямдин хирургиядин хел - эндоскопия. И рекъял духтурри гъаяйрин, органар, руфуннин ратарин азарар ахтармишава. Къе вичин чкадал къвалахзавай духтур-эндоскопист ГЪАЛИМОВ Алим Жабраиловичакай съубъет ийиз къланзава.

■ Сифте нубатда, "эндоскопия" вуч ятла, ада гъи азарар винел акъудиз ва вилик пад къяз къумекзаватла, къурелди лагъанайта, къланзава.

- "Эндоскопия" грекрин чалан "къенепад" ва "ахтармишун" гафарикай арадал атанава, - съубъетзава Алим Жабраиловича. - Къурелди лагъайта, им саки 200 иис идалай вилик арадал атанавай, инсандин къенепатан органар ахтармишавай илим я. Къенепатан органар ахтармишавай сифте тежриба, лагъана къланда, тървал гудайди ва азарлуйривай чентидиз эхиз жедайди тир. Технологияр вилик фирдавай инсанрин сагъламвилиз ихтиин ахтармишунрикай хата (тървал) амач. Гъакл ятлани, хиве къян, им са акъван къведей процедура туш.

■ Духтурвиллин пеше хягъунихъ себебар ава жеди...

- И пешедал къведалди вилик хъайи къвалахрал са тъмил акъвазин. Зун гъеле гъвчизамаз диде азарлу хънай. Зи буба

фикирап авунач. Жавабдар и къуллугъдал Алим Жабраилович тайинарна. Ина ада ракъун рекъель зегъмет чугвазтайбурун сагъламвал мягъкемариз саки 14 иисуз тъкъисасъвиледи къвалахна.

Чун винидихъ ракх эндоскопиядин къвалахдин тежриба Алим Жабраиловича яваш-явш ина башламишна. Ада диагноз эцигиз къумекзавай тадаракар (прибор, техника), гъаклни медикаментар ишлемишиз хъана. Сир туш, медицина чкадал акъвазнавач, азарлууда дубз диагноз эцидай, ам сагъар хъйидай цийи къйдаяр пайдя жезва. Гъавилля и хиле зегъмет чугвазтайбуру чин чирвилер гъамиша хажна къланзава. Гъа икл, Алим духтурди эндоскопиядин къйдаяр дериндей чирза-

Лугъун лазим я хъи, 2020-йисан түгъвалдин вахтунда "Доктор+" медцентре ахъйнавай госпиталдиз ухшар авай. Иният ракларихъ акъван газф инсанар галай хъи, учирин а къил авачир хиз тир. Алим духтурди и четин вахтунда вичин вири чирвилерни алакунар ишлемишна, саурлувал хвена, маҳсус парталар алаз, экунилай няналди къвевтайбурун сагъламвал ахтармишна, лазим вири къумекар гана. Са гафуналди, гъакъисасъвиледи, хиве авай жавабдарвал гъисс авуналди, вичин везифаляр къилиз акъудна. Эхъ, четин вахт тир, а варцара рақдин азар квай хейлинбурни винел акътана.

Алим Жабраиловичан гафарай мадни малум хъайивал, чи регионда газф-бур туутунин хтуунин цумаруфдин, цвардин къвалин ва руфуннин азаррикди начыг жезва. Эхиримки ийисара лагъайта, рак азарди къил хажжавайди къйдана.

- Медицинадин хиле зегъмет чугвазтай касарин къилин везифаляркай садни рак азар вахтунда винел акъудун я. Гъелбетда, им регъят кар туш. Ам вахтунда винел акъудун патал чирвал, алакунар ва виниз тир дережадин (экспертный классдин) тадаракар лазим я. И месэладан чна къвалахзава. Мадни, духтурри датланда чин чирвилер ва тежриба хажжунни герек я, - алаба хъувана А.Галимова.

Гаф кватай чкадал лугъун хъи, Алим духтурди Москвада ва Санкт-Петербургда тъвар-ван авай пешекарривай къумек къачунанди вичин чирвилер хажжава. Ви-

Азарлуйрин къайгъуда

герек дарманрихъ къекъвез тефей чка хънанач: Дербент, Махачъкала, Ахчегъ... Санайни лазим дарман пътзавачир. Эхъ, а вахтара дарманар къит тир. Буба гъгульпир шад яз хтайлар, зун гъасытда гъавурда акъуна: ада дарман гътнана. Диеддин тълар акурла, зи рикле, хъсандиз кълна, духтур хънин мурад гътнана...

Гъалимов Алим Жабраилович Дербент шегъерда дидедиз хънана. Ина 8-класс ақылтларай ам, 9-10-класстра къелун давамариз вичин бубдин хурурьз - Цуругъиз хъфена. Юкъван школа ақылтларай жаван 1985-йисуз Иваново шегъерда авай медицинадин институтдик экчиз фена. Шагъадатнама (приписное свидетельство) къвалахни килигна, адавай вичин документар къабулзавай комиссиядив вахтунда агақъариз хънанач. Советрин Армиядин жергейриз тухудалди, ада къвалер эцигдай комбинатда (ДСК) крановщиквиле къвалахзава. 1986-1988-йисара армияда къуллугъна, сержантдин чин аваз шегъердиз хъвезва. 1988-йисуз, флялевиле къвалахни ийиз, ам Дагъустандин медицинадин институтдин нянихъ авай гъазурлухвиле курсарик экчизава. 1995-йисуз институт къутягъна, 1996-йисуз умуми тежрибадин дуктурвиллин (врач общей практики) интернатурени ақылтларна, ам къвалахиз Цуругъиз хъфезава. Райондин къивелайбуру къетлен чирвилер авай жегъил пешкардал хурурьз амбулаториядин заведующийвиллин къуллугъ ихтибарзава. Ина ада саки 8 иисуз зегъмет чугуна, жемятдин арада члехи гъуремт къазанишина. Гъам гъеччибурун, гъам члехибурун азарар сагъариз, чизз пешекарвиледи къуллугъай дуктур цуругъийриз, гъелбетда, ахъайиз къланзавачир, ятлани ам абуру члехи гъуремтадилди Дербентдиз рекъе хтунा.

Тежрибалу дуктурдикай шегъерда авай пешекарризи хабар авай. Са къурув вахт алат тавунмаз, Дербент шегъерда кардик квай ракъун рекъерин поликлиникадай ада терапевтвал авун теклифзава. Хуш къилих вахъсан чирвал авай, азарлуйрин гъар са гафуниз дикъетдалди яб гъзвай, дубз диагноз эцигзавай мерьяматту пешекар-духтурдиз ракъун рекъель къуллугъизавай работники хъсан къимет гъзува. Ийкан стационардин реъбер маса къвалахал фейила, ана вуж эцигда лагъана, поликлиникадин къиле авай ксари газф

ва. 1995-йисуз ДГМА-да чирвилер хажжна, ада эндоскопиядин рекъял пешекар дуктурвиллин сад лагъай сертификат гъзува. 2011-йисуз ам, чирвилер хажжиз, Санкт-Петербургдин медицинадин академиядиз физва. Ина ам УЗД-дин рекъял пешекар дуктур (первичная специализация врача) хъунин сертификат гъаз хъвезва. Ростов шегъердин ракъун рекъин азарханада тежрибани къачузава. 2012-йисуз Москвада амади РФ-дин НИИ-да тежриба мадни хажжизава.

■ Къ патав, сагъламвал ахтармиши, вужар, гъихътин яшара авай инсанар газф къвезва?

- Алай вахтунда заз къве жувередин азарлуяр ава. Сад лагъайбур - чин сагъламвилин патахъай риклик гъалаба квай, жегъиль яшарин, активный умумир къиле тухузтайбуру. Абуру чин сагъламвилин гъалар хъсанзавани, авачни чирун патал зи патав къвезва. Сир туш, кичи акатуни хуквадинни ратарин (ЖКТ) къвалахдиз тъсирзава. И къурулушда са живи тъл хънмазди, газфбуру кваз тақуна тадач, инсанрик къурху, кичи акатда, яргъал тевгъена атана, чин гъал гъикл аватла чирда. Гена хъсан, кичи акатнавайбурукай чуру азарар жагъизава. Асул гъисабдай абуру сагъламвилиз фикир гана къланзавадакай хабар гъзвай тълар жезва.

Къвед лагъайбур, гъелбетда, яргъалди сагъариз тежезвай (хронический) тълар авайбур я. Ихътибинурхъ галаз сагъар хъйизавай ва ахтармишун тухузтай дуктурри саналди къвалахна къланда. Тежрибади къвлурзавайвал, и тегъерда сагъардайла, къвалахдихъ хъсан нетижана жезва. Азарлу кас сагъ хъжезва.

акъудиз къенин девирда чавай жезва, и рекъял чна чи чирвилер мадни хажжава, виниз тир дережадин тадаракарни чи къуллугъда ава. Амма инсанар чеб геж, яни рак азарди вичин къвалах авурла, чи патав атуниз килигна, чун адад вилик са къадар зайиф жезва, - гъайиф чугунанди къейдизава дуктурди.

Эхъ, дугъриданни, алай девирда ракдин азар приговор туш. Пешекарри тестикъарзайвал, азар сагъардади адад вилик пад къун регъят я. Гъакл хъайила, чунни чи сагъламвилин къаравулда жен.

Эхирдай къейд хъийиз къланзава, хъсан пешекар хъиз, Алим Жабраилович түккүй хизандин къилини я. Руша аялрин дуктур-эндохринолог яз къвалахзава. Гадади фармацевтикандин рекъял колледж ақылтларнава. Инсанрин сагъламвилин къаравулда авай къун вири сагърай ва рикле авай мурадихъ Аллагъади жезва.

Къилин дуктурдив хабар агакъайла...

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Къе, неинки уълкведен экономикадиз, агълийрин дуланажъгъдиз ва алагъ-салагъдиз таъсирзавай, гъаклни санлай инсандин уъмуър ва сагъламвал хаталувилек кутазвай коронавирусдин түгъвалдин девирда, чи медикри ийизвайди халис игитвал я. Ковиддик азарлу хънавай инсан къутармишун патал абуру, чин сагъламвални уъмуър хаталувилек кутунади, инсан ажалдин къармахрай акъудавай душшушшар авачиз туш. Заз абуруз вилиз таквадай газф хаталу душмандихъ (түгъвалдихъ) галаз юкъузни, ийфизни женгина авай фронтовикар луъз къланзава. Эхъ, рикл гъаз, вири къватар эцигна къвалахзавай медикар чи вири шеъррин, районрин дуктурханайра ава. Чизз баркалла!

Амма азарханайра, ковиддин госпиталра, маҳсус отделенийра къвалахзавай дуктуррилай (газф-тимил лугъун тийин) наразивилин гафарин ванерни къвезва, гъа гъисабдай яз - Дербент шегъердин медикрилайни. Им аламат жедай кар туш, азарлуяр газф ава, дуктурар, лувар квайбур хъайтлани, агакъазава. Клараб квачир як жеда лугъудайвал, "лаца халатар" алайбурун жергейрани къайгъусузбур, авачиз туш, гъа гъисабдай яз - Дербент шегъердин дуктурин арадани.

Къейд авун герек я хъи, вичиз Къиблепатан Дагъустандин меркез луъзувай Дербентдин азарханадиз (ЦГБ) къиблепатан районрайни четин гъалдиз аватай азарлуяр рекъе твазва.

Гъайиф хъи, чуру хабарар фад чклида. Бязи вахтара инсанри, авай гафунихъ авачир садкъедни гилиг хъувуна, а хабар гъульялар мадни газф чурдайди ийида. Ковиддик азарлуубур сагъар хъувунин, вакцинациядиз талукъ месялани гъа икл я. Эхир хъи, бязи вахтара азарлуйрин патай агакъазавай наразивилин бине авайбүрни жезва. Ихътиин арза-ферзедикай за Дербентдин ЦГБ-дин къилин дуктур Девлетхан Мирзеханов залаба. Ада вуч авунатла, гъыхътиин серенжемар къабулнатла, агъдихъяк ақвазва...

Къилин дуктурдихъ галаз ракай къве йикъалай за коронавирусдик азарлу хънавай дербентви Мирзеханов Мегъамед зенг хъувуна. Ингъе ада вуч лагъанатла.

- Накъ, пакамахъ заз Девлетхан Турабовича зенг авуна. Хабарар къуна. За жув ва зи уъмуърдин юлдаш ковиддик азарлу тирди, медикрин къайгъусувилек ихтилатна. Къилин дуктурдии лагъана хъи, вичи "исядта, дуктурар квайтла, совещание тухузва, вириз-диз ван къведайвал, телефондин сес артухарда, къуй Къу наразивиликай гъабуруни чир хъурай". За жуван ихтилат давамарна. Идалай гъульяни къилин дуктурдин заместителди ва маса дуктурри зенгер авуна, пулсуз гузай дарманарни хтанвайди, абуз зав чи агакъардайди гъуремтдини, къайгъудар тегъерда лагъана.

Разивилелди къейд ийиз къланзава хъи, алай вахтунда, медицинадин ахтармишунри къалурзавайвал, Мегъамед Мирзеханов ва адад уъмуърдин юлдаш, сагъ хъхъанва. Дуктурар абуруз газф дикъетвиди эгечизава.

Амма и вакъида зи фикир а кардал желбона хъи, къилин дуктурдиз, арзачидихъ телефондай вичи як алкана, гъакъикъат чирон тимил акуна. Ада вири дуктурзиз санлай чин къвалахдиз азарлури гъихътин къимет гъзватла, абурун чин мешелай ван атун таъсирил гъисабна. Ам ягъалмиш хъанач. Гъакъикъатдани, гъакл я: вири алай чкадал, халъкъдин вилик лагъай гафунин къуват члехиди, жавабдарвал арадал гъизвайди жезва. Чаз аквазва хъи, республикадин рэгъбер Сергей Меликован къвалахдиз гъа и тегъер хас я. Ада чиновникар халъкъдин вилик жавабдарвиле твазва. Сергей Алимовица жемят чиновникрин къуллугъда вава, чиновникар жемятдин къуллугъда авайди, эвелимжида жемят тирди кардалди къалурзава. Дербентдин ЦГБ-дин къилин дуктур Девлетхан Мирзеханов Дагъустандин рэгъбердин къвалахдин тегъердилай чешне къачуз чалишиш жезвайди аквазва. Жавабдар къуллугърал алай вири касарин къвалахдин тегъер гъа ихътиндигъ хънайтла, чи кранни вижевайдиз вилик фидай, уъмурни хъсан жедай.

Мердали ЖАЛИЛОВ

Зи виллик чи газетдин көвөн дустарикай - амадагрикай сад хәйи шаир, мухбир, лайх-лу муаллим, РФ-дин журналистин Союздин член **Ражаб Ислеманович РАЖАБОВАН** күве ктаб ква: "Санал жен чун" (2006-йис) ва "Кысметдин нақъв" (2010-йис). Абур авторди жуъреба-журье йисара кхөненвай шириррикай ибарат я. Вич чи патав гумачиз хейлин йисар я. 2014-йисуз рагъметдиз фена. Амма ирс гума. Бязи царапи чеб көлүнүз мажбурзана:

Шурва, дулма деминаев,
Мани лугъуз кефинаев...
Пака пелеп ифин алаз,
Кылихъ къайи гичин гала...

(“Язух кас” ширирай)

* * *

"Дуст" лагъана, агатна.
Душман хъана, къакъатна.
Хъен хайиди виперин,
Пар хъана вун чиперин...

(Твар алачир ширирай)

* * *

Къаршидиз ша, гъед хъана,
Луев цару къвед хъана,
Жеда бахтлу, къвед хъана,
Фида умуыр, мед хъана...

(Твар алачир ширирай)

Инал гънвай царапай аквазтайвал, Ражаб Ражабов асул гъисабдай сатирадинни юмордин ва лирикадин шириррин устад тир.

Миграгъви шаирин (Шихнесир Къафланов, Жамидин, Гъаким Къурбан, Алим Адигъузелов, Гульмегъамед Шугаев, и царапин автор, Руслан Къафланов ва мсб) жергеда Ражаба вичин къетен чка къунва. Шихнесир Къафлановни Жамидин ада вичин муаллимар яз гъисабдай. Устадвилин сирер ада гъбурувай чирдай алака. Ингье, ада вичи гъикл лагъанватла:

Умуыр хъана амукъайди тарихда,
Дустари вун алудзааеч рикелай.
Ашкыдалди яшлубуру, жегъипри
Къачзува тарс сатирадин никелай...

(Жамидинакай рикел хунарай)

* * *

Дамахчияр катда ви сес галукъай,
Куъз лагъайтила, ви сесина гъахъ ава.
Ви туъгъметрин ажайб хар алукувай
Дасмалчийрин сиве ифей ракъ ава.

(Шихнесир Къафланов руъгъдиз
бахшнавай эсердай)

Гъа и саягъда Р.Ражабова чехи арифдар Къурбан Акимован, Чалан заргар Арбен Къардашан, маса устадрин гъакъиндайни вичин фикирар лагъанва. Гъа къиметрай ва гъуъметрай чаз Ражаб Ислемановичан руъдиина къаматни чир жезва. Дамах гвачирвал, буш хиве къунрихъ калтуг тавун, мединни кардин михъивал, дустариз вафалувал, ярдал ашукувал, Ватандин рекье чанни гуз гъазур хъун... Ингье шаирди чаз тунвай ви-

чин асул къамат. Ихътин михъивал, марифатлувал ада масабурвайни истемишдай. Гъа ихътин къаматди-руъгъди ам гзаф вахтара гылые сатирадин къелем къунизи мажбурна.

Лагъана къанда, шаир яз вич фадлай, гъеле аллатай асиридин 70-йисара, машгүр тиртлани, Ражаба вичин эсерар чапханайрив ага-къариз тади къачурди туш. И кар адан ктабриз сифте гафар кхъея шаир Гульмегъамед Шугаевин къейднава: "Вахт, девир, чехи ва гъвеччи ватрана авай гъалар, иллаки хуруну халкъдин умуыр, яшайши ялавлу гъиссералди ивиди къачуван, хци къатлунар авай, гъар са кас вичиз хас тэгълерда аквазий муаллим Ражаб Ражабова эхирни шиширнан гъвеччи ктаб ақууддайвал хъана. И фикирдал ам, гъелбетда, эвлени-эвел къелемдин дустари гъана..." ("Санал жен чун", М-къала, 2006. 4-чин).

И гафарик гъакъикъат ква. Ражаб Ислемановича къакъан дагъдин шартлара авай хуъре умуыр кыли тухузтай. Ина чехи шкодадин коллективдиз регъбервал гузай.

Ялпринни, муаллимринни, пары вахтара диде-бубайринни хейлин къайгъяр (мектебда экв, чимивал, къулайвал, сагълам гълар хъун, хуруну месэлэйр гъялун, вилиди тухун ва икмадни) адан хиве гъатзай.

Гъа са вахтунда ада чи газетрихъ, журналихъ, радиодихъ, телевиденидихъ галазни алакъа хуъзвай. Гъа и активнишли ам РФ-дин журналистин Союздин членвиле къабулиз туна.

Школадин руководителдад лякъл хурузай къvezvay саки вири мугъманарни гъалтзай. Адан къвалин рак, гъеле вичин хуси къильдин къвалер авачирлани, атай вирибуруз ачути. Гъахътин гъуъметлу хизанни арадал гъана... Адан веледрикай руш Асията, бубади хъиз, устадвилелди ширир къизиза. Амма адани абур чандай ақуудиз тади къачувач. Сад-зур шей чи газетризи журналпиз ақытна. Рушан гъиссерин називал, михъивал, къхинин устадвал успатзайбурсай.

Ражабан хва Руслана хайди тир Миграгъарын мектебда бубадин рехъ-муаллимвал давамарзана. Школадин завуч я ам...

Ражаб Ислеманович 1941-йисуз Докъузпара райондин Миграгъарын хуъре дидедиз хъана. Адан аял вахтар гъакъван залан имтигъянрин Ватандин Чехи дяведин йисарал ацалтна. Руфуна тұхдалди фу, тандал чими партал алачиз чехи хъайи ада зегъмет вучятла, каш вуч ятла, инсанриз гъуъметтун вучятла фад чир хъана. Тъавилай саки вири эсерра ада намуслу, гъейратту, зегъметтал къару инсанрин тарифзана. Нафакъачивал, гъейратсуздай, ичикизвални гъиллебазвал, руғыдай чиркинвал, инсанрин вафасузилер русвагъязава.

Эхъ, вири умуырда ам муаллим-тербиячи яз амукъна. Ада хайи мектеб ақылтларайдалай къуллугъана. 1966-1971-йисара ДГУ-дин филологиядин факультетда къелн.

Зегъметдин рехъ ада Къурагъа, Дербентда, Жалгъанда аялрин интернатра къвали хунилай гаттунна. 1974-йисалай инихъ вири умуыр хайи хуруну мектебдихъ галаз ала-къалди авуна.

20-йисуз школадиз регъбервал гана, адалай гүльбүннүз вичин умуырдин эхиримжи ийкъалди завучвална.

Р.Ражабован гъакъисагъ зегъмет 1990-йисуз азас "ДАССР-дин халкъдин образованин отличник", 2007-йисуз "РФ-дин умуми образованин лайхху работник" лагъай гъуъметдин тъварар, маса шабагъар гуналди къейдна.

Къе чна чи мухбир, шаир, муаллим, хъсан тешкапатчи, гъуъметту хизандин къил хъайи дуст чими келимайралди рикел хизиза. Инанмиш я, хайи хуруну мектебда, докъузпарати Ражаб Ислемановичан 80-йисан юбилей адан тъварцыйз лайх тирвал къейдда. Гъикл хъи, Миграгъарын юкъван школада, Докъузпара, Ахцеъ, Къурагъа, Дербент районда ан зегъметдин гелер ама...

Шаир яз, адан ирсиниз, чна хъиз, парабури итиж ийизва. Ам къвахъ тийир ирс я.

Ражаб РАЖАБОВ

Зи хъур

Ви рухвайриз ава таъсиб,
Жедач пузмиш гъич ви абур.
Жедай четин кардал гъалиб,
Зи Муграгъ - цукъверин къамбур.

Акъул гъуль я, берекат - бул,
Ашукъдин рикл хъиз я жеъиль.
Самур хъиз вун физва вилик,
Умуырлух ви къада за гъил.

Масан Чал

Вишиералди ава чалар,
Гъардац са чал хъсан я хъи!
Дүньяд вири чаларикай
Заз лезги чал масан я хъи!
Заз чим гузай, заз экв гузай
Хайи чалан заргар я зун.
Вун зи мецел аламай къван,
Гатун юкъ хъиз, азгар я зун.

Къурхут жедачни?

Инсанар мад къве сортуниш хъхъанва пай:
Тарашибияр физва къилин сортунаи.
Зегъметчи фад ават хъана абурдай,
Ахкъатзавач хев къазунай къуртунай.
Вишиералди хурунини, къвал тұна,
Нетре къуна, шегъерра къвалихазава.
Аквазвачтлан вилериз кепекни са,
Хизанри хщел, бубадал дамахазава.
Ватан, шаксуз, ширин я, пакагъан къак
Са касдинни са зеррени кумачтлан умуд.
Къурхут жедачни бес? Къадим Миграгъа,
Кас амачиз, буш я къвалер са шумуд.
Гъульялъи эвэззава верчер, малар,
Хараплайра, никлера - тұкъыл къалар.
Шехъзава рикел чи: рекъизва хуърер,
Гъар къуз жезва артух фикирин хирер.

Суал

Гитлеран чуру ниятдивай,
Адан яракылу къуватдивай
Чукъуриз тахъай СССР чи
Чукъурна "жуванбуру", аваз
Кыле пулдихъ къаних са къучи.

"Вичиз къадар" тарашина ульке,
Хайи халкъ тұна кесишибиле.
Къе гаф кардивай къакъатзава,
Зегъметчидаи цүлгъ ақъатзава:
- Ни таъминарда къалахадалди
Жегъиль-жаван, гъакъл хизандин къил?
Зегъметдин гъакъи варцарапди
Гъатдач гъиле, чуъхвейтлани чил.
Юпъ-къандавай партални
түйн-хъун...

Жезва багъя, инсаф авачиз.
Аялрин къилив хвездава буба
Куъчедай, са къенфетни гвачиз...

Яхун, сефил бицекрин сивел
Алач хъвер, ала нағъв вилерал...
Риклеви суал: хъжедатла гъахъвал
Къенлай къулухъ яраб чилерал?

Чилин хъиляй

Кац къахунив агатдай хъиз,
Гъахъзава циф хуруп зи.
Кланидавай къакъатай хъиз,
Таъсирзава рикл зи.

Мичина вилер легъзеда са,
Къведач къарай инсандин.
Ракъининни экүнин за
Хуъзва къадир масандиз.
Ағъ, хиялрин дерин вире
Сирнавзава за ялгъуз,
Ви перишан серинвиле
Ийизва за къил ағъуз.

Сүгъуърдин тівал гвайтла, пагъ, зав,
Инсан тұна сабурсуз,
Ижарада къадай за қав,
Чилин хъиляй абурсуз.

Гана къвал - юғъ, кутадай за
Тараар, цукъвер рекъера.
Ваз чарап ақвадай за,
Гъатна михъ гъекъера.

Къушарикай къадай дустар,
Булутрални къаткидай.
Тамамардай вири къастар,
Вун кеменда атидай.

Чида: вахтус къурада зун.
Цава чилин руг жедач.
Къве риклін яз цірада вун,
Цавуқай ваз муг жедач.

Рахазва луту

Союз чклана - ажеб хъана!
Къваладай къван зи къам хазтай.
Яшамишай алай девир,
Гъарамаздайрин гъил къазтай!

Къад ағъзур це - инвалидирин
Жеда юкъва вун умуырлух.
Тухвилелди хъухъ чехирар,
Течиз галай пад узумлух.

Закон - къанун чарарапла:
Субсидияр! Ингье зи гъил!
Биржадайни къачуда пул,
Тагудайдан атуда къил...

Къведар

Акътнан вун дуньядиз,
Лагъ, ганатла хайир низ?
Сифте къуд патаз тамашна,
Ахла бюджетни тарашна.

* * *
Тараар хъана - цукъвер гъана.
Гараар хъана - ичер хъанач.

* * *
Умуырлух ялна къилиз -
Атанаач затыни гъилиз.

* * *
Ялна-ялна залан къвандыз,
Хабарсуз аватна циз.

* * *
Лугъузва къе ламраз шив,
Гъикл, мус ви ни къевда сив?

* * *
Гъаким тух я: даш-баш ава.
Кесибд къвале мекъ-каш ава.

* * *
Къуллугъдикай менфят къачуваз халуди:
И кар авун буйргъазава далуди.

* * *
Цалцлам супат къан хъана:
Рекъидалди гъам хъана.

* * *
За къватызы - хурай лугъуз сусариз,
На къватызы - элкъуързазы къласариз.

* * *
Къисмет хъайила стол ламраз,
Шив къурув ягъиз аквазва заз.

* * *
Хва хъайила, баладин къил суса чинив агудна.
Чехи хъана, свас гъайила, диде къвадай
акъудна.

* * *
Халу, ими чуру я. Гаф лугъумир, хару я.
Парабуру лугъузва: авас хурай - пару я!

* * *
Къваладай къван векъя я гъилер,
Рикл динж тушиз, къуразвач вилер.

* * *
Сикл райондин къил хъана, къабулна къаар:
"Клекер

ЧУБАРУКАР

ИГРАМИ БАЛАЯР! Ингье тиебиатда зул алуқынава. Йикъар куьруу, ийфер яргъи, гъаваярни къвердавай къайи жесэва.

Амма чи багъларани салара къвалахар къизгъин я. Йисиди чи дидейрини бубайри чугур зөгъметдин бегъерар пуч тавуна къватын, хъутын сүр-сетар гъазурун - килиг садра, гъикъван вакжилу вахт алуқынаватла!

Чи чурапа, тамара булодиз къерецар, жумар, жикчиар, мертгер, маса емишар жесэва. Абур къватын аялринни жаванприн везифа я. Ацай зулу чаз тух къуд багъшида...

Мад са кар ава: октябрдин сифте кылия чи Муаллимрин югъ - сувар алуқызва. И югъ лап хъсан-диз къейд авун патал гъазурвал акун герек я. Муаллимар гыкI тебрика? Гъелбетда, лап хъсан къе-лунрайди, низамлу къени краалди! Чирвал ва тербия - ибурулай чехи савкъатар муаллимиз, я диде-бубайризни авайди туши. Күн гъя и савкъатар багъшиш викъегъ хъухъ! Клела, чирвал къачу, чехибурун хъсан крат давамариз гъазур хъухъ! Алуқызва сувар - Муаллимрин югъ мубаракрай!..

Фригърин цIирер

Къугъдин къиса

Марьям РАГЬИМОВА, 9“б” кл. ученица

Гыйванприн ва къушарин алемда уймуърдин юл-дашдиз вафалувал хъзвайбур гъалтун аламатдин къвалах туш. Ахътибурук жанаууар, лифер, къугъар ва лекъерин са бязи жинсерин акатзана. Амма заз бубади ахъяяй ихътин са ихтилат чулав къугъдикай я.

Зи бубади къушарин алем ахтармишдай са кархана-нада къвалахзай. Абурун лаборатория ва къушарал гъузчывал тухдай къвал тамун къерехда, са еке тушир вирип патав гвай. Пешекарри гзаф хъсан чак хънавай: сирнав ийизвай къушарал, яргъариз фин тавуна, регъядиз гъузчивализ жезвай.

Къуд мукъвал жердавай вирел сирнавдай къушар тимил жезвай. Абурун арада чулав къугъарин жүтнин авай. Эхирни са юкъуз, муркади къаз башламишайла, вирел аламукъайди чулав къугъарин жут хъана. Пешекарарни абуру са хизан тирдан гъавурда акуна. Ахтармишайла абуруз акуна хъи, диши къугъдин къве лувни ханва, къвачин са таласни галамач. Пешекарри ам регъядиз къуна, къвализ ханва. Эрек къугъ, кичени таъхана, гъульчынаваз хтанай. Амма сифте къвализ гъахъдай жүрэт ада авунач. Чара амачирла, адани мукъуб къугъдин патав хтун къетиңа.

Гатфариз мукъва диши къугъдин гъал зайд жез башламишна. Духтурриявани ада зумек гуз хъанач. Пешекарри ам гъя вирип къерехда кучкана. И кар акур эрек къугъ гзаф вахтара сурун патав ацукина жедай. Вирел физвайтани, геж тавуна, сурун лишандал хъвдей. И тегъерда ада вичин теквал цуурурзаявай. Теквал адавайни эхи ийиз жезмачир. Гайи түүнни вичин жүр-реда инкарзаявай.

Са юкъуз пешекарринг акурди маса шикилтири. Сурун патав, агаж хъана, чулав эрек къугъди чан ганвай...

Дидедин рикIин суза

Назлу РАГЬМАНОВА, 9“б” кл. ученица

Теквал гүлле я (мисал).

Заз и ихтилат зи чехи бубади ахъяйна. Ада заз къени секинвал гузвач. Гила, муаллимди теквиликай къхъял лагъайла, зи рикъел мад гъя ихтилат хтана.

Хуур арандиз къче хъай ийисара инсанриз кат-кал-тугун гзаф хъанвай. Сада-садан гъил къаз алахъз-вайтани, гъамиша къандайвал жезвачир. Гзаф вахтара инсанриз, гъарда вичин къевий акудна, патав гвай-дазни килигдай мумкинвал авачир.

Айисат дидедин къве хвани, фадлай меркезда къвал-югъ аваз, динж хъанвай. Патав гумай рушни гъульчыз тухванвай. Текдиз амукъай дидедиз цийи хүрье къвал эцигдай мумкинвал авачир. Хуурчынвирин ада зара авунвай 25 сотыхдал, чилин къве къвал эцигиз, къумекарни ганай.

Ятланы тек дидедиз дүнья дар тир. Юкъуз, инсан-рив рахас, са бубат алдатмиш жезвай. Ийфер атайла, ам запал фикирри чукъвездай.

Ийфер алуқайла къвализни хквэз кълан тийизмай диде къунширигин къвалера ийфер акудуниз мажбур жезвай. Къве хва авай диде и гъалдал аватуни адан намусдиз екес таъсирзаявай. Ятланы ада зичин рухва-яр, хтулар акуз къандай. Гъам адан рикIин сузани тир. Амма а сузадиз лукъман къисмет хъанач.

Хъультын са пакамах вичин ялгъуз къвале къена жагъай Айисат диде хуурчынвирин, сур-куул авуна кучкана, хемисарни хана...

Цицчины пепе (Max)

Амина АБДУЛКЕРИМОВА, 9“б” кл. ученица

Цицчири дүгъуз манияр, Гатун ийкъар акудна. (И. КРЫЛОВ)

Хъана-хъанач къван са цицчи. Гатфарилай зупал къведалди ийкъар ада асайишдиз акудна: цукъверилай шире-миже фитиниз, пакаман чигедикай дадмиши, вацран нурарик, ийфен перде гүрчег хъун патал, вичин маний-рин ванни кутаз, амма пакадин ийкъакайни фикир ийиз.

Цицчи хала зегъметдал рикI алайдини хъана. И кардалди ам амай цицчирилай тафаватлуни жезвай. Зул къведалди ада вичиз са хъиткъерда, гегъеншар хъувуна, къуалай къвални түкъүрнавай. Хъультын сүрсөт хъурай лагъана, ана гъар жүре няметривни ацурна-вай. Вири хъсан хъанвай, амма цицчи хала вичин къвале тек тир. Гъя и теквилди ада тади гузвай. Къецихъ аку-тай къван адан рикI дар жезвай. Гъя идакди бязи вах-тара адан бейнини квахъдай чкадал къvezvay.

Хабар нивай? Хабар цал-члапай къунши пепе стхадивай. Абурун чипкай чипз хабар авачир. ГыкI ятланы и кардикай аян хъана. Пепе стхади цицчи халадиз вичин къвализ теклифина, юлдашдихъ галаз танишарна. Сада-садаз чипкай сүгъбетарна. Вуж вуж ятла хъсандиз чир хъай хизанри чеб тек яз гысс хъувунач. Иллаки цицчи халадиз гзаф шад хъанвай.

Жибер црана. Гүзел гатфар дереийрэз хтана. Цицчи халади мад тъбиятда жезвай межлисрал манияр хъла-гъиль башламишна. Пепе халудуни пепе халади ада зушвиледи яб гуз хъана. И тегъерда къуншияр кеф-кефиник кваз къени яшамиш жезва.

“Тек тар тата тахъуй”

Аскер БЕГОВ, 9“а” кл. ученик

Чи бубаяр акуван акуллу инсанар хъана хъи, абу-руз, аяндарриз хъиз, чи къенин югъ виликамаз акуз-вай. Винидихъ гъанвай мисални абуру вуч къантаны хъурай лагъана тунач. Адан манадин гегъеншвал ва дегъневал уймуърди тестикъарзая...

Хъана къван, хъанач къван чулындин юкъвал са тар. Вични - бегъердин. Вични - рекъин къерехда. Са къадар таз яз амайтани, ам туп хъиз хаж хъанвай. Гъар ийсуз бол бегъерни гъизвай.

Рекъин мугъманри, марф къвадайла, рагъ разгвайла, адакай чипз далда къазвай. Гъар зулуз адан верци емишар дадмишавай. И карди тар шадарзаявай. Гъавиляй ам ийсалай-суз гүрчегни жезвай, адлуни. Амма адак теквилди пашманвал кутазвай: лазим тирвал адан пешер шагъвардал къугъвазмачир.

Хабар нивай? Хабар - рекъин мугъманривай. Абу-руз акуна хъи, тарцин гүрчегвал, еримишун квахъзва, пешерин хъцувал кумукъзаявач. И карди фикирлу авур агъсакъялар цаварихъ элкъвена: “Я Аллагъ, - им вуч аламат я? Ина вуч тайинсузвал ава?”

Реббиди тарциз вичин патав атанвай къузекрив рахадай эмир гана. “Зун тек тирвилай пашман я”, - лагъана тарци.

Гъа зулуз тарцин патарин гъар жүре емишрин гзаф къелемар пайда хвани. Халкъдин гъузчывилик хъайи абуру сифте тазариз, ахпа жеғыл тарариз элкъвена. Чехи тар акуван шад хъанвай хъи, ам цавуз лув гуз гъазур тир жеди...

Къузын тарци гилани вичин бағыдал дамахзана. Теквал амачир ада вичин “халкъдихъ” галаз шад уймуър тухуза. Инсанризни узъягъвиледи къуллугъзая...

Муаллим - А.ШУРАГЪАЕВ

Къелем ахтармишзава

Зи муаллимдиз

(5-октябрдиз талукъ яз)

Саида ВЕЛИБЕГОВА,
Хив райондин Цынларин СОШ-
дин 5-кл. ученица

Сифте гъэрфар заз чирайди
Зи муаллим я, заз мукъва тир.

Тербиячи, гъурьметрин дагъ,
Гъар са ийкъа экъечидай рагъ,
Школада гъар тарсуну

Муаллим я заз аквазвайди.
Тада лагъай югъ октябрдин,
Гъар са йисуз алуқызаявай,
Вири сад хъиз гъазур я чун,
Адаз сувар тебрик ийиз...

Аялриз къела!

ГыкI фидатIа тарсуниз

Самуил МАРШАК

Тарсуниз физ мийир геж, -
Къведач ада ерли гъяз.
Алачтани чархарал,
Акътада ам яргъарал...

Гъуырчез фидач гъуырчехъян
Тфенг гвачиз лап хъсан.
Харат устар фич мелез,
Къута, михер таз къвале.

Нани ктаб, дафтар ви
Къвале тамир, яхъ къевиз.
Сире чарпай туш, ксуз.
Ацуук адахъ, гваз нуфуз.

Муаллимдиз це дикъет дүз,
Къаччудайвал къимет дүз.
Рахаз жемир фере хъиз,
Түтүлькүшдин жуыре хъиз...

Урус чалай.
Таржума - Мерд АЛИДИН.

Зулун шикилар

Майил ЭФЕНДИЕВ

Хъипи хъана, авахъзана,
Тараарилай пешер.
На лугъуди, рангадик ква
Тамам хуър, шегъер.

Аршда авай дурнадин луж
Акътазава яргъяз.

Гъйран тушир амукъда вуж,
Тамаша ақваз.

Лацу рангад(ин) яргъандик хъиз,

Цифедик ква тала.

Дамах гвачни тъбиятдин,

Эй, Аллагъ-Таала!

Яргъи ийфер, куьруу ийкъар, -
Ажайиб вахт я.
И дүньядин гүзел рангар
Акун са баҳт я.

Алатда вахт, ша лагъайди хъиз,
Мугъман жеда къуд.
Мяъкем къуна, ахъай тийиз,
Тибиятдин тъзд.

Гысабар

Нариман КЪАРИБОВ

- Цуудан винел къанни цууд
Хтайлла шумуд
Жедатла лагъ, Умуд?

Гъил ийз зурзур,

Умуд хъана гъазур

- Жеда дүз яхъцур!

* * *

- Садан винел сад,

Генани цусад,

Лагъ кван вуна фад

Шумуд жеда, Мурад?

Мурада къалурна гъуд:

- Жеда циlipud!

* * *

- Вишел эхцигайла виш,

Гена гихлигайла виш,

Гъабурун винел мад са виш

Күй ихтияр**Улакъар гъалзавайбурун
фикардиз**

МФЦ-дин идаираа водителвилиң правояр деги-шардай мумкинвал ава. Адат яз, водителвилиң шагъадатнама ишлемешүнүн вахт акылттайла, документдиз зарар хайила ва я кважайла дегишарзана. Себебар жуъреба-жуъребур хүн мумкин я.

Водителвилиң шагъадатнама МФЦ-дин идарада дегишардайла, ағылайдив и документтар газа хүн гөрек я:

- *куйгынэ правояр (амаз хъайылта);*
- *паспорт;*
- *медицинадин справка.*

Ибуюлайны гөйри, водителвилиң шагъадатнама гүн патал 2 ағызур манатдин къадарда аваз госпошлина гүн гөрек я.

РД-дин МФЦ-дин къилин идаради малумарайвал, и къуллугъ 15 йикъян муддатда кылиз акында.

**Къвед лагъай сеферда
вахчудайла...**

Хайивилиң гъакындай шагъадатнама къвед лагъай сеферда вахчуна къандай дүшүшүшарни жезва. Эгер и документ кважынава за я чур хъанваз хъайылта, ам мад сеферда вахчун патал МФЦ-дин идарадиз фин бес жеда. Къейд ийин, ламироватна "хвенивай" шагъадатнамаяр, бязи къуллугъя кылиз акындаиль, МФЦ-дин идаради къабулзашава. Пешекарди тестикъарзавайвал, гележегда ихьитин документар ламировать авунал къадага эцигда.

Хайивилиң гъакындай шагъадатнама вахчуз къандай касдив вичин паспорт газа хүн бес я (аваз хъайылта, күйгынэ шагъадатнамадин копияни). И документ хүн патал ватаңдашди 350 манатдин госпошлина гана къан жеда.

**Чи ватанэгълияр - гъар сана
Ихтибарлу машинист****Гъажи Къазиев**

Жуъреба-жуъре пешеяр хъяна-вай хейлиң къурушвири алай вахтунда Россиядин гъар жуъре пилеп-ра тарифлудаказ зөгьмет чүгвазва. Абуру чөхи бубайри чиз түр весилярни насыгъятар чүрзаша, абуру намуслувилелди кылы тухуз-ва, абурул амал ийизва. Инсанвилиң хъсан къилихарни ерияр хас тирвилляй абурул жавабдар пешеяр тапшурмишаза.

Тек са Къурушшада вай, вичин вахтунда вири Дагъустанданы кваз тівар-ван акътатай математикадин муаллим, рагъметлу Вагъидов Эюб Мегъамедовичан хизандай, алдан несилдай саки 30 муаллим акъттана. Амма эхиримжи ийисара алдан хтулприни птулри маса пешеяр хъя-зала, яни вахтунхъя галаз сад хъиз къадамар къачуза. Алай вахтунда алдан къве хтулди - Вагъидов Эюбани Фариза - пассажир түхудай, ийингидаказ фидай "Ласточ-ка" электропоездрин машинистар яз къвалахзала. Къе заз 2-класстиндережадин машинист **ВАГЪИДОВ** Фариз Мегъамедовичакай сүббет ийиз къанзана.

Фариз 1992-йисан 2-сентябрьдиз Хасавюрт райондин Къуруштин хүрье мулларин хизандадуньядал атана. Хуърун 1-нум-

радин юкъван мектеб тарифлудаказ күтъяль ам, вичин чөхи стхя Эюбни галаз Дербент шегъерда алай 1-нумрадин ракын рекъин пешекарар гъазурдай училищедиз гъахына. А ийисара а училищедиз, директор яз, абурун ими, Дагъустандин лайиху муллар Вагъидов Мустафа Эюбовича регъбервал гузав. Ана чиз пеше къачур къве стхани Краснодардин крайда алай ТЧ-16-нумрадин депода машинистдин күмекчияр яз къвалашал къабулна. Вичин пешекарви-

лин чирвилер артухарун патал Фариз Ростов шегъерда авай ракын рекъерин университеттик экечина, агалкунралди күтъягын авуна. Адас Сочи шегъерда авай йигиндиз фидай поездрин дирекциядиз теклиф хъувуна, къенин йикъалди чи ватанэгълиди ана 2-класстин дережа авай машинист яз зөгьмет чүгвазва. Адалай гүгъульзиз Фариза Санкт-Петербургда ракын рекъерин дирекциядин учебный центрада мадни вичин чирвилер хажна.

Чөхи стхя Эюбани гъа рехъ давамарзана. Фариз Мегъамедович вичин пешекарвилин визифаяр на-муслудаказ кылы тухун хурудал алкүрдай "Лучший по профессии" знақдин (2019-йис), цүлдәлди дипломинни грамотайрин ва маса къиметту пишкешин сағыб я. Адан шишил Сочида авай ракын рекъерин дирекциядин Гъурметдин доскада ава. Фаризан зөгьетдин рехъ са аkyван яргъиди туштани (10 йис), ада вичиз дирекциядин, юлдашрин ва пассажирин патай баркаллани гъурмет къазанмишнана.

Алай вахтунда Фариз Мегъамедовича вичин умурьдин юлдаш Светланадых галаз хва Адам тербияламишаза, Туапсе шегъерда яшамиш жезва. Халкъдин тівар виниз акъудавай рухвайриз бар-кала, аферин!

Квез чидани?**Тарарикайни тамарикий делілар**

- Дуньядада виридалайни чөхи там Сибирдинди я. Къед лагъай чкадал Къиблепатан Америкадин там (джунгли) ала.
- Тара-тамар авачир континент анжак Антарктида я. Амма, алымри фикрэвайвал, дуньядада гъаваяр дегишиш хүн фикирда күртла, виш ийсалай хъиз Антарктидадан сиғтегъан тара-тамар пайда хүн мумкин я.
- Цацар алай тараравай бязи дүшүшүшра ғузун дурум гуз жеда.
- Дуньядада алай къван вири тамарин саки са пай тропикара ава.

- Тара-тамар еке күват ава. Абурун хилери чиз къванерайни, чиле цанвай къирдайни рехъ жағурада.
- Дуньядадин электритечестводин 40 процент кла-расдин цивинар күнин күмекдаль алай ғызыла. Энергетикадин күйгынэ девирдин къайда алай вахтунда асул гысабдай Африкадин улкүвейра машгүр я, и карди тамариз еке зарар гузва.
- Кыйблепатан Америкадин Суринам дуньядада виридалайни газаф тамар авай улкүвейра я. Адан майдандин саки 98 процент тамары къунва.
- Чилин къураматдин майдандын 30 процент къван тамары къунва. Къве виш ийис идалай вилик майдандин 60 процент тамарал гъалтзай.
- Тамар къвердавай тімил хүнүн килигна, бязи улкүвейра абуру артухарунин еке серенжемар къабулзаша. Газфни-газаф Китайда, Бутанда ва Филиппина цийи тамар кутазва.
- Кеферпатан Америкада авай, "Гиперион" тівар ақылтнавай секвойя тар дуньядада виридалайни къакъанды яз гысабзана. 115,6 метрдин къакъанвал авай атарцин яш тахминан 2700 ийис я. Тара-тамар жуърейрикай секвойя дуньядада виридалайни къакъанды я.
- Чун яшамиш жезвай Чилел инсанылай газаф тара-тамар ала.

Улквела ва дүньядада**Кіеве гъатда**

Украинадин экономикадин виликан министр В.Суслован фикирдалди, улквела мукъвал гележегда залан кризис арадал къведа. Адан гафар "Главред" чешмени раижнава.

Экономистди къейднавайвал, кризис сиғте нубатда электро-энергетикадиз, чимивиледи таъминардай системадиз талукъ жеда. "Алукъдай къуд, лагъайтла, Украина патал лап четинди жеда", - лагъана Суслова.

Ада кризисдин месэлэ Евросоюздиз Россиядин алла газдин игтияж аваз хъунхъя галас алакъалу ийизва. Алла газдалди, Суслова гысабзавайвал, "Северный поток-2" турбайрай таъминарун фикирдиз къачунва. Амма Европадивай газ маса къачуни кай фикрэвай Украинадин гъукумдарриз къиметар хаж хъуни зарар гуда.

Къейд ийин, "Северный поток-2" газопровод тухунин къвалих 10-сентябрдиз акъалтнай, амма гъелелиг кардик кутунвач.

Ахтармишунар тімиларда

Россиядин Президент Владимир Путин мектебра гүзчилев тухунин ва ахтармишунин къвалихарин къадар тімиларун тапшуршина. Идан гъакындай Кремлдин сайтда малумат раижнава.

Президентдин тапшургү Рособрнадзорди кылиз акъудаза.

Къушунар ахкъудна къанзана

ООН-дин трибуналхъяя раХай Сириядин МИД-дин къил Ф.Микдада США-дизни Түркиядиз республикада къанунсузда-каз авай яракълы къушунар ахкъудуниз эвер гана. Адан гафар "Новости" РИА-ди раижнава.

Ада, Сириядин Идлиб вилаятда террористрин тереф хузы-ва, гъакын Нур-Султанды Сочида кылы фейи рахунрин нетижада хъай икъраар чүрзаза лугъуз, Түркиядик тахсир кутуна.

Ф.Микдадан фикирдалди, Идлиб "къецепатан террористрин клеретидз" элкъвеннен.

ВОЗ-дин истемишун

Россияда арадал гъанвай "Спутник V" вакцина түгъвалдиз акси женгина ишлемишдай дармранин сияғыдик кутун патал ВОЗ-ди адакай алла делилар тіалабнава. И хабар "ТАСС" чешмени малумарнава.

Идалай вилик ВОЗ-дин векилрин десте мукъвал вахтара "Спутник V" тестикъарун патал мад сеферда Россиядиз атунай малуматар раижнай.

Сағылам тіүн

Канададин пегъризчийрин ассоциациядин векил Н.Нефедовади сағылам тіүнин гъакъиндай теклифар гана.

"Nation News" чешмени раижнавайвал, инсанрин арада машгүр хъанвай бязи пегъризрин жуърейри фад яхун жез күмек гузва, амма а къайдайри сағыламвилиз зарар гунни мумкин я. Ада къейд авурвал, инсандын беденди белокрилай газаф углеводар къабулун лазим я.

"Бязи инсанри рациондикай емишарни салан майвайар худава ва идалди чеб витаминын магърмазва", - лагъана пешекарди. Ада сағы тварарин сүрсетар ишлемишун теклифзана.

Кирида вугуда

Афғанистандин меркәздин гъукумдарри малумарнавайвал, улкведай катай ағылайттар къвалер, анрик угъриярни тарашиб-яяр акат тавурай лугъуз, кирида вугудайвал я. Идан гъакъиндай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

Кабулдин регъберри районрин къилериз, иесияр катна, ичизай къвалерин сияғ түккүрүн тапшургү ганва.

Рекъерал цийи камерајар

Москвада газаф ванер акъудавай улакърин иесийриз жаза гүн патал рекъерал тайнарнавай маҳсус камерајар синағъиза.

"Коммерсантъ" чешмедин делилралди, улкведин меркездин күччайра микрофонар алай камерајар пайда хъанва. Цийи камерајар рекъерай физвай улакърин ванцин гужлувал ахтармишда ва къадарсуз ван-сес твазвай улакърин сағыбиз жермене къида. Къейдзайвал я, алай вахтунда абуру ахтармишунин, кардик кутунин серенжемар давам жезва.

Улакърин департаментдин векил А.Корнееван гафаралди, цийи камерајарал къуд микрофон ала, идалайни гъейри, абуру шикилар ва видеояр чүгвада.

Алава хъийизвайвал, камерајар рекъерин хилерин арайрай мотоциклар гъалзавайбурун гъерекатарни тайнарда.

Санкцияр давамарда

Гу химиядин яракъар чукъурун из ва раижнавиз килигна, Евросоюзды Россиядиз акси санкцийин муддат артухар хъийидайвал я. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

Чешмедин делилралди, ЕС-дик квай улквейрин векилри и месэла комитетдин заседанидал 29-сентябрдиз веревирдна.

Рикел хкин, 2-мартидиз ЕС-ди Россиядин Чехи къуллугъярал алай са жерде касариз талукъ яз санкцияр кардик кутунай. Сириядин мулкара гу химиядин яракърин күмекдаль гъукумар кылиз акъудавай лугъуз, алай вахтунда ЕС-ди Россиядин вад ватандаш санкцийик кутунва.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Дин

Пайгъамбаррин варисар (шариатдин) алимар я Къуд мазгъабдин имамрикай курелди

Ямин МЕГЬАМЕДОВ,
диндин рекъяй алим

(Эвэл - 26,28-34, 36-37-нумраира)

Гъанбали-мазгъабдин асуулар

Имам Агъмада вичин мазгъаб вад асуулдал бинеламишна. Ибн Къайим аль-Жавзиягъ алимди баян гайвал:

1. Ах-Нусус, яни Къуръан ва Сунна;

2. Асъабири ганвай фетвайяр (асъабирихъ гъэр жүре фикирар хайила, ада абуруйк гъахъдиз лап мукъвади хъязвай);

3. Гъадис - "аль-мурсал" ва зайдиф (асант) гъадис къабулун, эгер а месэллада азас аксиба делил авачиз хъайитла;

4. Къияс;

5. Истигъсан.

Гъанбали-мазгъаб чыланвай (машгъур) уълквеяр

Алай аямда гъанбали-мазгъаб Арабистанды, Дамаскдин вилаятра, Мисрда ва бязи араб уълквеяра машгъур я.

Гъанбали - мазгъабдин машгъур ктабар

"Мухтасар аль-Харакъий" (адаз Ибн Къудама алимди вичин "аль-Мугъний" ктабда баян ганва);

"Кишаф аль-Къинаға шархъ мунтагъя аль-ирадат" (аль-Багъутий);

"аль-Мугъаррар филь-филькъы" (Абдуссалам ибн Таймия);

"аль-Инсаф" (аль-Мардавий);

"аль-Фуруғ" (ибн Муфлиғ);

"аль-Муқъни" (ибн Къудамагъ);

"ар-Равд аль-Мирбат" (аль-Гыжазий).

Гъанбали-мазгъабдин алимдин дөрөжайрикай, къатарикай Абу аль-Гъусайн аль-Фаръя (гъикядын 527-йисуз къена) "Табакъат аль-Гъанабилагъ" тівар алай ктабда геъеншдиз къиенва.

Имам Агъмадакай алими

лагъанвай гафар

Али ибн аль-Мадиний алимди луѓуза: "Аллагъ-Таалади дин муртадвал авурбурун аксина женг тухвана, абур диндал хай چавуз - Абу Бакр ас-Сиддикъдал, чехи имтигъан (муътазилитрин фитне - Къуръан халкъунин мессле) арадал атайла, сабурлувал хвена, инсанар гъахъдал хай юкъуз имам Агъмадал гъайбатлу (гунал) авуна".

Бишр ибн Гъарис алимди луѓуза: "Къуне завай имам Агъмадакай хабар къазвани? Дугъриданни, ам чатухъандин ца туна ва ам анат яру къизил яз экхъечина!".

Абу Гъатим алимди луѓуза: "...Вичиз имам Агъмад лап кланы тир кас акурла, ваз ам Суннадин сагъиб (Сунна кланы, бидят makhan кас) тирди чир хъухъ".

Имам Агъмадан Иеменда авайла, вичин къвачеллайбур фу чраз маса гузтай касдив гирав (залук) яз тунвай.

Имам Агъмадан хва Абдуллагъа луѓуза: "Зи бубади са йикъан вайифен къене (гъэр юкъуз) 300 ракаат капл ийизвай. Азарлу хайила, ам зайдиф хъана ва гъа چавуз ада гъэр юкъуз 150 ракаат капл ийизвай".

Имам Агъмадан хва Абдуллагъа луѓуза: "Зи зи бубади Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурайр вичиз) чарарикай бязи чарар къачуна, вичин сивел эцигна, абуруз темен гуз ва вичин вилерат эцигиз акуна. Гъакъни ада чарар це тун (хуъкурзазай) ва гуѓуънлай я ад сагъар хъувун (давадарман) патал хъзвазвай. (Къейд авун лазим я, чарарикай ва маса шейэркай берекат къачун - им анжак Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хурайр вичиз) хусуси шейэриз талукъ тир къетлен кар я...

(Къатама)

КПарин вахтар (Махачкъала)

ОКТЯБРЬ

Юль	Экуюн	Рагъэкъечдай вахт	Нисин	Рагъдандин	Нянин (Гъетрен)	Месин
1	04:16	05:44	11:44	14:58	17:36	18:50
2	04:17	05:45	11:44	14:57	17:35	18:48
3	04:18	05:47	11:44	14:56	17:33	18:46
4	04:19	05:48	11:43	14:54	17:31	18:44
5	04:20	05:49	11:43	14:53	17:29	18:43
6	04:22	05:50	11:43	14:52	17:28	18:41
7	04:23	05:51	11:42	14:51	17:26	18:39
8	04:24	05:52	11:42	14:49	17:24	18:37
9	04:25	05:53	11:42	14:48	17:23	18:36
10	04:26	05:55	11:42	14:47	17:21	18:34
11	04:27	05:56	11:41	14:45	17:19	18:32
12	04:28	05:57	11:41	14:44	17:17	18:31
13	04:30	05:58	11:41	14:43	17:16	18:29
14	04:31	05:59	11:41	14:42	17:14	18:27
15	04:32	06:01	11:40	14:40	17:13	18:26
16	04:33	06:02	11:40	14:39	17:11	18:24
17	04:34	06:03	11:40	14:38	17:09	18:23
18	04:35	06:04	11:40	14:37	17:08	18:21
19	04:37	06:05	11:40	14:35	17:06	18:20
20	04:38	06:07	11:39	14:34	17:05	18:18
21	04:39	06:08	11:39	14:33	17:03	18:17
22	04:40	06:09	11:39	14:32	17:01	18:15
23	04:41	06:10	11:39	14:31	17:00	18:14
24	04:42	06:11	11:39	14:29	16:58	18:12
25	04:43	06:13	11:39	14:28	16:57	18:11
26	04:44	06:14	11:39	14:27	16:56	18:10
27	04:46	06:15	11:38	14:26	16:54	18:08
28	04:47	06:16	11:38	14:25	16:53	18:07
29	04:48	06:18	11:38	14:24	16:51	18:06
30	04:49	06:19	11:38	14:23	16:50	18:05
31	04:50	06:20	11:38	14:21	16:49	18:03

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз къиныхъ.

Спорт

Пулдин сертификатар вахкана

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

27-сентябрьдиз Дагъустандин Къилин ве-зифаляр вахтунали тамамарзавай Сергей Меликова Токиода къиле феи Олимпиададин XVI къугъунра Россиядин хъяновай командайрик кваз 28 дагъустанди-види иштирака. Абуру спортдин са шумуд журедай - азаддаказ къуршахар къунай, боксдай, регбидай, фехтованидай, сирнав авунай, къезил атлетикадай, паратхэквондодай ва столдал къугъувадай теннисдай чипин устадвал ва алакъунар къалтурна. Къейд авун лазим я хы, дагъустанви спортыменри къецепатан 11 уълкведин хъяновай командайрик квазни иштиракна (вири санлай чи республикадин спортыменри 11 медаль къазанмишада).

Чи уълкведин хъяновай командадик кваз иштиракай дагъустанвияр 8 (къизилдин - 3 ва бъуръунждин - 5) медалдиз лайихлу хъана.

Мегъарамдхуъре - ачух турнир

ВОЛЕЙБОЛ

И икъара Мегъарамдхуърун район арадал атуниз талукъарна, аниң къил Фарид Агъмедова тестикиарнавай пландин бинедаллаз къилиз ақъудзавай мярекатрин сергъятра аваз, Кучун-Къазмайрин спортдин комплексда волейболдад итимирин арада ачух турнир къиле тухвана. Адан макъсад районда волейбол машгъур авун, жегъилприн устадвал хажун, чипхъ ала-къунар авай спортсменар майдандиз ақъудун тир.

Райондин администрациядин физический культурадин ва спортдин отделди тешкинавай и турнирда Мегъарамдхуърун, Ахчегъ, Къурагъ ва Стлал Сулейманан районин командайри иштиракна. Турнирдин сергъятра аваз иштиракчи командайрин арада 6 къугъун къиле фена. Абуру не-тижада Къурагъ райондин команда 1-чакадиз лайихлу хъана. Ахчегъ ва Стлал Сулейманан районприн волейболистри, талукъ тирвал, 2 ва 3-чакар къуна.

Гъалиб хъайи ва приздин чакар кур командайриз дипломар, медалар ва пулдин пишкешар гана.

Са тимил икъкар идалай вилик Мегъарамдхуъре, Абас Исрафилован тъварунихъ галай 1-нумрадин ДЮСШ-да, грэпллингдай райондин ачух турнир къиле фена. Ана райондин хулерай ва Дербент шегъердай тир 50-далай виниз спортсменри иштиракна. ДАССР-дин 100 йис тамам хууниз баҳшнавай и акъажунар тешкинавайди райондин физический культурадин ва спортдин отдел тир. Гъалибилин ва приздин чехи пай чакар Мегъарамдхуърун райондин спортыменри къуни ана спорт йигин еришралди вилик физвайди субутзана.

ЛезГи

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин министерство
367018, Махачкала,
Насрутдинов пр., 1 "а"

КЫЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ
(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЫЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ж. САИДОВА

Газет яиса 52 сеферда акътазва
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гүзчил авунин рекъяй Федеральны күлгүлтүндин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалайр редакцияди түккүр хийизва.
Макъалайр рецензия гузвач ва абур элкъенва вахкувач. Редакциядиннан макъалайр ин авторрин фикирар сад тахъун мүмкүн я.
Газетда чап авун патал текстилавай материала ганын делилрин дүзвилин вар берчеквили патхажай жавабдарвал авторрин чипин хиве гъттазва.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкала, Насрутдинов
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Иисан - ПП200

Зур иисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 18.10

Газет "Издательство" "Лотос"
ОО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкинан күчө, б.

Тираж 6075

(Г) - Илишандик квай материалар
гъакъидих чапзавайбүр я.

12+ - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г. Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Лайихлубур къейдна

Азад АБАДОВ

Меркэздин Дуствилин къвале Дагъустан Республикадин милли сиясадтин ва динрин кратин рекъяй министерстводи тешкилнавай "Терроризмийдиз акси яз тухузтай къалахдикай хъенвай лап хъсан материал" конкурсдин нетижаяр къуна.

Журналистрихъ галаз къиле фейи гуруышда министр Энрик Муслимова, гъалибчияр тебрикунихъ галаз сад хъиз, лагъана:

- Исятда терроризмийдикай гъыкъван къыйдайди я, Дагъустан секин я къван лугъудай ванер къвезва. Эхъ, секин хъанва, террактар ва маса чуру гъерекатар амач. Амма жаванрин арада терроризмийдикай идеология чукъурзайбүр, абур чин тапаррин чилина твазтайбүр ксанвач, абуру чинеба, социальный сетрин күмекдади къалахзава. Гъавилий чи дикъеттувал, мукъаятвал мадни артух хъана кланзава. Республикада терроризмийдик, экстремизмийд гъерекатар мад тахъун патал гъукуматдин

ва обществодин вири къатари чалишишвалзава. Иник күнне кутавай пайни гъвеччиди туш. Заз акуна ва чизва, 1999-йисалай чи журналисти чедин гълара зегъмет чулагъазва, терроризмийдикай идеологиядиз акси материалар къхизава, передача яр гъазурзава. Квэз аферин! Күн зегъмет чна инлай къулухъни къейд ийида.

Дагъустан ва гъакъи улкве патални терроризмийдикай авай хаталувиликай, зияндикай "Лезги газетдин" сиясадтин отделдин редактор Н. Ибрагимова, политолог Х. Къурбанова, радиодин ва телевиденидин журналистар Б. Стамбуловади, С. Мамедова лагъана:

Конкурсдин вад номинациядай ("Телевиденидин лап хъсан программа", "Радиодин лап хъсан программа", "Республикадин СМИ-ра чапнавай лап хъсан макъала", "Лап хъсан видеоролик", "Интернетдин лап хъсан макъала") гъалибвал къачурбурув (вири 25 кас) Э. Муслимова дипломар ва премияр вахкана.

Сагърай лутъузва

Гъурметту ватанэгълия!

РД-дин милли сиясадтин ва динрин кратин рекъяй министерстводин конкурсда гъалибвал къачунай заз ва газетдин редакциядиги колективдиз гзаф инсанри (Дагъустандай, Азербайжандай, Голландиядай, Украинаадай, Тюмендай, Санкт-Петербургдай, Москвадай, Новороссийскдай...) тебрикар авуна. За виридаз рикълин сидкъидай сагърай лутъузва. Көвхъ виридахъ, гъина автланы, яшиишда, зегъметда, къелуна еке агалкъунар хъурай!

Квэз гъурметзавай Нариман ИБРАГИМОВ.

Заседанидал килигна

Жемиля БАГЬИШЕВА

Дагъустандин халкъарин садвилин йикъаз талуку яз Стап Сулейманан райондин дявединни зегъметдин, яракълу къушунрин, къайдайр хъядай органрин ветеранрин советрин президенттумдин заседание къиле фена. Ана райондин къил Нариман Абдулмуталибова, администрациядин крат идара ийидай управленидин руководитель Рамазан Абдулазизова иштиракна.

Ветеранрин советдин председатель Ислеман Ризаева 2020-йисуз ва 2021-йисан сифте паюна къиле тухтай кратикай малумат гана. Райондин дявединни зегъметдин ветеранриз,

пенсионерриз медицинадин рекъяй гъакъи къуллугъазватла, гъадакай райондин больницацадин къилин духтурдин заместитель Шемей Исаевади ва духтур Эльяр Исрафилова сүгъбетна.

И. Ризаева райондин ветеранрин совет арадал атайдалай инихъ къведай 1999-йисуз 40 иштам жезвайди ва и вакъидаиз гъазурвал акуна кланзавайди лаъана.

Райондин собранидин депутат, Цумурин хъурун Гъалибвилин музейдин директор Нариман Агъабегова вичи музейда тухзай къалахрикай, адакай же гъилриз ватанпересвилин тербия гунин карда авай менфятдикай ихтилатна.

“ЛГ”-дин 38-нумрадиз акътатай кроссвордин жавабар:

Сиятнин акътатай физвай патахъ: 1. Жанг. 2. Зенд. 3. Клару. 4. Хъурх. 5. Синт. 6. Цуунь. 7. Семе.

Акси патахъ: 1. Жумъя. 2. Занг. 3. Кланч. 4. Хъурх. 5. Циргъ. 6. Синт.

“Лезги газетдин” редакциядин коллективдиги “Махачкалинские известия” газетдин виликан редактор Тимур Абдурагмановади, жемиятдин деятель Алюсет Азизхановаз ирандиде

Фатимат Мегъамедовна

ръгъметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагъулгуваль гузва.

Икъни жеда къван

Кыил - расукра

Хазран КЬАСУМОВ

Вилик йисара Дагъустанданда савадсузвал тергүннүн мураддалди Урусатдай ракъурнавай муаллими къалахзавай. Урус са дишегъли къадар-къисметди Къасумхурел акъудна. Валентинади вичин къисмет Керимахъ (Твэрдиги килигиз амукъын)

Вилик йисара Дагъустанданда савадсузвал тергүннүн мураддалди Урусатдай ракъурнавай муаллими къалахзавай. Урус са дишегъли къадар-къисметди Къасумхурел акъудна. Валентинади вичин къисмет Керимахъ (Твэрдиги килигиз амукъын)

ииз атанвай мукъва-къилиярни суфрадихъ ацуна. Вилик гъверен як кылеллаз хинклар, маса няметар, расукра къана. Виридан иштагъар ачу хъана.

Керим, чукъул къачуна, расукра къуль тийиз эгечиңа. Чукъул галукъунамазди пад хъайи расукрин къеняй гъверен къил акъатна. Суфрадихъ ацуна къильнавайбур сад-садас килигиз амукъын.

- Бес вуна заз расукрихъ галаз гъверен къилни катулда тур лагъанчирин? - итимдин суалдиз суалдади жаваб гана Валентинади.

Гъакъикъатдин гъавурда акъурла, суфрадихъ булвиледи хъуруннарни хъана.

И ихтилат къени инсанрин сивера ама. Валентинади и каррикел хуникий хъел къеда.

- За гъверен къил ацурзазай расукра туначиртла, квэз ийидай ихтилатарни жеда, - хъурез-хъуrez турлугъуда ада.

Энгел хъунин себеб

"Лезги газетдин" РД-дин зегъметдин ва яшайишдин рекъяй вилик финин министерстводин пресс-къуллугъуди хабар гайвал, республикадин са жерге шегъерани районра государстводи 3-7 йисарин яшара авай аялриз тайнарнавай пул вахтунда гуз хъанвач. И кар пулдин такъатар бес тахъунихъ галаз алакъалу яз.

Идаради РФ-дин зегъметдин ва яшайишдин рекъяй хъунин министерстводиз пулдин алана тахъатар чара авун патал чар рекье тунва. Октябрдин сад лагъай паюна 3-7 йисарин яшарин аялар авай хизанриз пулдин тахъатар гун давам жеда.

Къвай якъечI тавуна

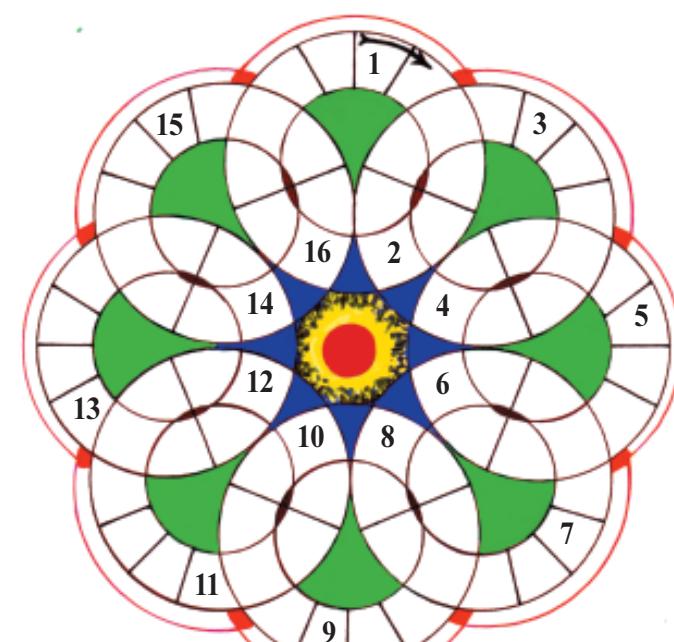
Республикадин зегъметдин ва яшайишдин рекъяй вилик финин министерстводин мобилный "СоцЗаштита" приложение кардик кутунва. Адан къумекдади дагъустанвиривай, къвай якъечI тавуна, агъалияр яшайишдин рекъяй хъудай идарайрин къуллугърикай менфят къачуз жеда.

"soc.dagmintrud.ru" портални агъаливиривай яшайишдин идарайри ийизвай къуллугърикай электронный къайдада менфят къачуз хъун патал арадал гъанва. Ахътин къуллугърин квадар 50-дав агакъазва. Порталдин къумекдади республикадин гъар са агъалидивай яшайишдин рекъяй къумекдади серенжемрикай гегъенш малуматар чириз, тайин са къуллугъдикай менфят къачун патал арза вугуз, перек тирада нубат къяз жеда.

Порталдикай, мобилный приложенидикай хийир къачун патал "Госуслуги" порталдин логин ва пароль ишлемишда.

Кроссворд

Түккүртайди - Салигъ ИБРАГИМОВ

1. Къизил-гимишдин устлар. 2. "Царцар" гафунин синоним. 3. Чранвай ширин түнүт. 4. Арифдар, камаллу. 5. "Таб" гафунин синоним. 6. Балкынраллай аскерар. 7. Гъайванрин руфуна, ратара як тұна ийидай хүрек. 8. Виликдай юг гатадай, кланы къванцин күнап янавай тахтаяр. 9. Зили. 10. Гзаф тақабурлу, дамах гвай кас. 11 ва 15. Стап Сулейманан райондин хүрер. 12. Дербент районда вац. 13. Сив, гъилер миҳдай чар (урус гаф). 14. Мал къачуз, маса гузайди. 16. Гимиира са пешекар (урус гаф).